

ספורי חסידים.

ט א ת

יהודה שטינברג.

הוצאת „תושיה“.

ורשה.

בדפוס ש. ב. לנדא גלבי 3.

תרס"ד

Сипуре Хасидимъ.

т. е.

Разказы Хасидовъ.

издание „ТУШИЯ“.

ВАРШАВА, 1904.

Типографія Ш. Б. ЛАНДЕ, Налевки 38.

**Дозволено Цензурою
Варшава, 14 Іюня 1904 г.**

תָּכֵן:

5	גדליה . . . . .
11	מאי חנוכה ? . . . . .
15	זידל השען . . . . .
20	מהעבר הקרוב . . . . .
23	ר' ממיל ויצחק שלום ועירא . . . . .
29	ירוחם פישל המסתר . . . . .
38	מתוך כעס . . . . .
42	שניהם יצאו בגולה . . . . .
46	ברידות . . . . .
51	גבולין . . . . .
56	בשל כותל מערבי . . . . .
60	לא יכול עוד להתאפק . . . . .
62	במה ? . . . . .
68	שני המלכודים . . . . .
72	מתוך ודוי . . . . .
75	ליל גדודים . . . . .

גדליהו.

אעפ"י שגדליהו התפרנס רק בדוחק מן המלמדות היבשה; אעפ"י שכל ימיו היה לו מיחוש ואשתו היתה חולנית ו"טפלי" שלו היו כואבים, זה בשניו וזה בעיניו וזה בחטטיו; אעפ"י שבימות החורף לא היו החלונות השבורים שבביתו הנמוך עומדים בפני הרוח והשלג, ובימות הגשמים לא היה גגו הפרוץ מגין עליו מפני הדלף, שהיה טורדו ביום על שלחנו ובלילה על משכבו; אעפ"י שלא בכל יום היה גדליהו וביתו יכולים לקיים מצות עשה שבתורה: "בערב תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם" ובמדה יותר מרובה היו הימים שגם לחם יבש וארוחת ירק לא מצא כדי שובע — בכ"ז אלו סר אליו מלאך המות ואמר לו: "פלוני גדליהו בן פלונית שרה! אין לי עדיין שליטה עליך, כי לא בא עוד יומך; ואולם אם חפץ אתה ברצון טוב, יכול אני לגאל אותך מחיך המרים! בוא ואקח את נשמתך בנשיקה!" — אלו היה מדבר אליו מלאך המות כך, אז היה יורק לו בפניו וגוער בו: "ריקה! אם אין לך שליטה עלי, ברח מפני, פן אזכיר עליך שם שמים ונשרפת בהבל פי!"

הן אמת, יודע הוא ש"טוב מאד" — זהו המות, ושיש שם גן עדן, ושהעולם הזה אינו אלא פרוזדור לעולם הבא; אמת, כי "מאד" זה המות, אבל למה זה "מאד"? וכי "טוב" אין די?"

טובה גדולה עשה הקב"ה, לפי דעתו, עם כל בריותיו, שנתן להם את החיים; ועוד חבה יתירה הראה ל"עם ישראל"

שלו שעמד וצוה להם גם תרי"ג מצות, בכדי שיזכה אותם בשכר טוב: כאלו לא היינו מקיימים את המצות, כאלו לא היינו מניחים תפילין ולא היינו מהפללים ולא היינו שומרים את השבת בלא צווי! כלום יש תענוג בעולם יותר גדול מקיום המצות: ממרור בפסח, מתענית יום הכפורים, מתורה ותפלה וכדומה. אומרים, שהרשעים הם בעלי תאוה ר"ל; ואולם הוא אינו יכול להבין, אם באמת בעלי תאוה הם, איך זה יכולים הם לעצור בנפשם שלא לקיים את המצות הטובות, הנעימות, המשמחות את הלב ומרחיבות דעתו של אדם? שומים הם! שומים אמללים! לא די שאין להם חלק לעוה"ב, אלא גם מן העוה"ז אינם נהנים כל צרכם ...

הוא בעצמו — אין לו מה להתאונן על חייו: אמנם יש שהוא נאנח בלי כל סבה קרובה לזה... אבל בתוך כדי אנחתו הוא מתבייש בפני עצמו ואז הוא גוער בנפשו: „שומה, מה גאנחת?! נחלי אפרסטון חסרים לך?! כתר מלוכה אין לך?!“ וכשהוא מתחיל אז לברוק את ימי חייו, אז הוא מוצא את גערתו בנפשו צודקת במאד. הוא מונה ימי חייו ליטות השבוע: ביום הראשון והשני בשבוע הרי הוא מקבל נחת עוד מתענוגה של שבת שעברה; מיום החמישי ואילך כבר הוא חש את זיוה של שבת הבאה, וכבר הוא מתפרנס מן המקור החדש הלז. נשאר לו בסך הכל שני ימים של חול, וכי מה הם שני ימים בשבוע, אלו גם היו ח"ו ימי רעב ממש?

אמנם היו עתים בימי חרפו, שהיום החמישי בשבוע היה גורם לו צער גדול, פחד ודאגה מחרידה. כשהיתה עולה על לבבו השאלה: „מאין אקח לשבת?“ היה חש ממש צער של ניהום. עוד מיום הראשון לשבוע היה חרד ורואג, שמא לא ימצא ספיקו לכלכלת השבת! ופחדו זה היה מבלבל אותו לפעמים גם בשעת התפלה. אבל עתה כבר הזקין ויחכם. יודע הוא שהפחד-פחד הוא, נאה לילדים חסרי דעת... כי באמת לאמתה מזונותיו של אדם קצובים לו עוד מטרם צאתו לאויר העולם! ולא עוד אלא שאפילו דאגותיו ויסוריו מנוים וספורים לו מראש-מקדם בגזירת עילת כל העילות וסבת כל הסבות; אבל

ה"פרנסה" לחוד זה "דאגה" — לחוד. הוא צריך ללכת בכל יום חמישי ל"בעה"ב" שלו לבקש "שכר-בטלה", מפני שכן קצוב לו מראש... ואם הלז אינו נותן — אין מה להצטער או לכעס עליו: כך גזרה סבת כל הסבות, שהוא לא יתן, שאלך אל אחר, אל השלישי והרביעי, ואם גם הם לא יתנו — זהו סימן שצריך לדאג מעט... ושצריכה זוגתו לכרכם את פניה ולבקש גם בפעם השביעית מאת חנה הקמחנית, שתתחסד עמה עוד הפעם בהקפה... כל אלה הם יסורים, דאגות... אבל עם ה"שבת" אין ליסורים ההם כל ענין... לשבת יהיה אי"ה לחם משנה, בשר ויין לקידוש ואולי גם "דגים", אם כך גזרה ההשגחה העליונה. אמנם, אין לכחד, שהיסורים אינם חביבין... ובפרט לשמוע תלונותיהם של בעה"ב עליו ועל תלמידיו, בעת שאין בידם לשלם שכר למוד, או לשמוע מענות זוגתו וקללותיה עד שמוצאה את הקמח בעריבה — אבל משום הכי? משום מלהא זומרתא כזו פסלת לבלא? מי בער ולא יחפץ לקבל על עצמו מעט יסורים, מעט דאגות לשעה, בשכר עונג ונחת רוח של שבת, אחרי שאתה יודע בברור, שהדאגות הן רק דאגות בעלמא, והכל יהיה כמו שצריך להיות?...

גם המיחוש שלו ומחלות אשתו ובניו לא יפחידוהו עוד: הוא יודע ומכיר כי כל אלה הם רק יסורים. מיסורים אין לו רשות לברוח, אבל בעיקר הדבר החיים קצובים לאדם מראש. והוא מתפלל שלש פעמים ביום ברגש, ופעמים שהוא בוכה בברכת "רפאנו", ומתחנן בכונה עצמה על הפרנסה בברכת "אב הרחמן", אעפ"י שהוא יודע שכבר חתכו לו את הכל משמים, ואין ביד איש לשנות את אשר כבר נגזר... ופעם אחת נתגלגל לידו איזה ספר שעוסק בשאלת "הידיעה והבחירה", והתפלא אז על עצם השאלה, שאינה שאלה כלל, לפי דעתו: "אמת שיריעת הכורא ב"ה מקפת את כל הזמנים ומחייבת את כל הפעולות, שתהיינה רק כמו שידע הוא ב"ה מראש — מי זה לא ידע, שיש בלב האדם, יצר טוב ויצר הרע". ושהוא עושה טוב או רע בכחירה חפשית? אמת, שהענין הזה הוא נפלא, אבל הן הן נבורותיו, הן הן נפלאותיו! וכי בריאת שמים וארץ אינה פלא?

ידיעה בלא בחירה או בחירה בלא ידיעה — הלא יכול להיות גם אצל אדם — פשוט! ... והלא חולין היה הדבר, אלמלי היתה כזאת גם אצל הבורא ב"ה!" ...

יש שהוא מסתכל בדרכי הבורא עם בראיו, ולבו ימלא שמחה של השתוממות: „לי נחויץ, למשל, מספר פרומות להסתפר לכבוד השבת... ואני הולך אל זוסיה הסנדלר, ותובע ממנו ע"ח שכר למוד. זוסיה זה נתן לי חצי רובל מן הכסף שלקח מאכר אחר, שבא לפדות מנעליו. האכר לקח את הכסף מיעקיל הטוחן שטכר לו את חטיו. האכר זרע וחרש וקצר ורש עד שמצא חטים. ואלו היה מתאחר אחר מאלה אפילו שעה אחת, או לא הייתי יכול אני, גדליהו, להסתפר לכבוד השבת... נמצא שכל העולם טורחים ועמלים בשבילי"...

ואז היה חש איזו התרוממות משונה והכרת ערך נעלה, עד שהיה מתבושש בעצמו מפני ערכו הרם; אבל כשהעמיק לחשוב ומצא שכן הוא הדבר אצל כל איש, ושגם זוסיה הסנדלר יכול לאטר, כי לא נברא גדליהו מלמד אלא להנאתו: ללמד את בנו תורה — היה מתטלא השתוממות רבה, ונתן שבח לעילת כל העילות שברא עולמות אין מספר, באופן שיהיה כל אחד מן העולמות תכלית לכלם ושכלם ישמשו את כל אחד... יש שזוגתו מצערת אותו בתביעותיה החמריות ומנסרת את מוחו: „יענמא שלנו כבר הגיעה לשנות בגרות!... הילדים עירומים ויחפים!“... ועוד כאלה; וגם אמנם מומקה זוגתו לדבר: היא מתנפלת עליו בחריצות רבה, עד שלא יספיק לו הזמן לתת חשבון לנפשו ולזכור, שפל אלה הם מן הדברים שצריכים להיות כך בגזרה קדומה, ואין כל אופן לשנותם אם לא ישתנו מעצמם, ושאם כן אין מה לראג עליהם.

ואז אמנם הוא חש בצעריו של ביתו, אבל לא לעת רבה. לראגות והרגשת צער בכלל לא תספיק לו עתו. הוא נמצא תמיד במצב של איש טחכה וממתין: מחג הפסח ועד שבועות — אלו הם ימים שנבראו רק לתת רוח בין שני חגים גדולים כאלה; ובאמת האם יכולים שני חגים כאלה לחול סמוכים בלי כל הפסקה?

משבועות עד י"ז בתמוז — הפסקה. צריך אדם מישראל להמתין מעט.

מ"ז בתמוז עד אחר "תשעה באב" — זמן אבלות לשם מצוה. אמנם יש בזה מעט צער, אבל גם בצער יש מין תענוג... ומיד כשקדשת את הלכנה במוצאי ליל תשעה באב, אתה חש בקרבך רוח חדש, איזו הארה ממרום... ממש כאלו צרו עליך אויבים זמן רב, ואתה כבשת אותם לעבדים... ואתה מפסיק את העניתך ואוכל בתיאבון ממש. —

ומאז הרי הוא בהמתנה עד ראש השנה. הן אמנם מר"ח אלול ואילך מתחילה אימת הדין... אבל באמת לאמתה יודע הוא, שסוף כל סוף ימחול השי"ת לעונות ישראל, ובלי ספק כבר גזרה ע"ז ההשגחה מראש שימחלו עונות עם ישראל... ואך ירא הוא את יום הדן, משום שצריך אדם מישראל לירוא ומשום שכך כתוב בספרים הקדושים, ואחרי כן מתחיל חודש שכלו עונג, ממש מעין עוה"ב. אלו הרשעים, יחשוב גדליהו תמיד, שבהפקודא ניחא להו — היכולים הם לשער את הענג הצפון בימים החפשים שבין יוה"כ לסכות? ימים שאין השמן. שולט בהם ושהם חפשים מחשבון עונות... חפשים מכל, ימים שאינם ימי חג, אבל גם ימי חול אינם... או היכולים הם לשער את הרוחה, שאדם חש בשבתו בתוך הסכה הקמנה, הסוככת עליך ומסתר את כלך, ואתה יושב בה בקומה זקיפה, וחש אותה על כל אברייך! היודעים הם את טעם הנאת המישוש, שאדם נהנה, במששו בזהירות באתרוג ובנטלו את הלולב במ"ו כף ידו?

ומסכות עדי חנוכה. — הכי רבים הם הימים?.. ומחנוכה נשאר לו רק להמתין עד פרשת שקלים. מאז כבר יתן הפסח את ריחו.

וכן סוכות השנים שנה אחר שנה, עד שכל החיים הם אצלו כעין חג אחר ארוך, באיזו הפסקית קטנות באמצע. אך טפה מרה אחת הוא טועם בחייו: זוכר הוא את יום המות ושמחתו תתערבב וכל נחת רוח התעופף ממנו. אעפ"י שאינו ירא את הגיהנום, אחרי שהעונשים שם אינם ע"ד הנקמה,

כי אם לטובת האדם, לשם זכוך החלאה שבנשמה; ומי זה שומה שיירא מפני דבר שהוא לטובתו?! הוא יודע גם שבגן עדן צפון שכר רב ליהודיו של „רבשׁע“ ושכנ התענוגים הגשמיים הם רק ניצוץ אחד מאותו התענוג הנצחי המוכן לנשמות בעוה״ב; הוא יודע ש„טוב מאד זה המות“ — אבל בכ״ז יפג עליו לבו, בזכרו ב„מות“ הלז, וברוחו תתעורר שאלה קשה המנקרת במוחו ובנפשו: למה זה „מאד“? וכי אין די טוב גם בלי „מאד“?! למה זה ברא אלהים הטוב והמטיב, אשר לא יגוררו רע — למה זה ברא את החיים באופן כזה? וכי מה היה איכפת לו, אלו היה נותן להם לבני האדם את החיים הטובים האלה במתנה שלא ע״מ להחזירה? ...

והוא יודע היטב את כל התשובות שיש להשיב ע״ז; ולא עוד אלא שהוא יודע ג״כ כמה מן הסכלות והפעוטות יש בשאלה הזאת, וכי הדבר אינו יכול להיות באופן אחר; וגם יודע הוא, שעון חמור הוא להקשות קושיות על רבשׁע ולחקור בהני כבשי דרחמנא — יודע הוא כ״ז, ולפיכך איננו מוציא את מחשבותיו והרהוריו מפיו — אבל השאלה עומדת במקומה כבושה בלב ומנקרת במוח: „טוב מאד“ ... אבל למה זה „מאד“? וכי אין די טוב גם בלי „מאד“?

י״ט סיון, תרס״א.

מאי חנוכה.

מיד כששקעה חמה של כ"ד כסליו וכלתה רגל מן השוק, היה היניך שו"ב נחפו לגמור תפנות מנחה ומערב תכופים, ורץ הביתה, וסגר אחריו את הדלת, והתחיל עוסק בהדלקת נר חנוכה לפרסומא ניסא.

ואת הדלת היה סוגר מפני הני בריוני, שישבו בדיומא העליונה שבבית מגוריו, והיו עוברים תמיד על פתח ביתו: ליצנים גדולים הם, ר"ל, ואפיקורסים גמורים! הם בלי ספק ילגלו עליו... הוא לא חפץ, שיכשל איש מישראל על ידו בעון חמור כזה של לגלוג במצות ה'.

והיה פוצע בזריוות ובוהירות אגוז מוכן לדבר; ופה היה מתעכב קצת, מפני שבא במבוכה, ולא ידע מה לעשות עם תוכו של האגוז: להשריכו לא יכול, מפני חשש של בזוי אוכלין; לתתו לילדים פקפק, משום חשש שיורים של מכשירי מצוה, שהם אסורים בודאי בהנאה: הלא האגוז הוזמן והוקצה לדבר, והזמנה מילתא היא. אבל תיכף נזכר במצוה העומדת ומתחמצת לפניו, והשליך את התוך אל האש, פלח אחד של הקליפה טמן לטחר, ואת הפלח השני שם על הספסל שאצל הפתח, ונתן בו שטן ופתילה, והזדיין בִּשְׁמֵשׁ הדולק בידו, וברך בכונה ובשמחה והדליק את הנר.

ואומנות גדולה היה מראה בדבר הזה: בין אם היו הנרות רבים, בין אם היה יחיד — בכל לילה משמונת הלילות היה

מתכוון לגמור את הברכות ביחד עם גמר ההדלקה, לא התאחר ולא הקדים מעולם.

ואז היה מתרחק קצת, ומביט בנרות המאירים, וחש עונג גדול, יותר מאחד מששים בעולם הבא. —

„הנרות הללו קודש הם” — — בודאי קודש הם ... מאירים באור הגנוז ... באור של שבעת הימים ...

„ואין לנו רשות להשתמש בהם” — —

והוא מתכוין ומעצים עיניו, משום חשש, שמא הוא נהנה לאור הנרות — —

„מצות לאו ליהנות ניתנו” — —

אבל מיד הוא נותן עין בהשמש הרבוק מן הצד — ונח דעתו: „יהא ספק הנאה שלי על חשבון השמש!” — והוא מתנחם.

„אין לנו רשות להשתמש בהם ... אלא לראותם בלבד” — —
 „אבל לראותם — שרי! ... כמה מעלות טובות למקום עלינו, שהתיר לנו לפחות בליחות של חנוכה להביט באור עילאה ... אור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא” — —

„ולא עוד אלא שהלביש את התוך בקליפה נאה ... במעשה יפה ... בהדלקת נרות” — —

„ולא עוד אלא, שעמד, כביכול, וצוה אותנו להודות ולהלל על נסים ונפלאות, שעשה ושעושה ושיעשה עם אבותינו ועמנו בכל יום בכל עת, בכל שעה ובכל רגע” — —

והוא מומר מתוך עונג מרובה: „מעוז צור ישועתי” בקול ממוצע בין בכיה לששון, והעצב היוצא ונשמע מן החדוה, הולך ומתפשט בבית, ומשתקע אל תוך הרבבות של השומעים מבני ביתו, הנאנחים מתוך הרחבת הלב ובאיזה רגש של גאות, כבני מלכים שנלקחו בשביה ...

וכשהוא מגיע לחרוז: „רעות שבעה נפשי”, נדמה לו שהוא — היניך — סובל בשביל כל כנסת ישראל, והוא שוחה וכוּפף קומתו ברצון טוב לקבל על עצמו את משא הרעות ואת עול השעבוד ...

אבל כשמגיע ל„דביר קדשו הביאני”, נדמה לו גם כן,

שאחו הקב"ה, כביכול, בבגדו הוא, בבגדו של היניך, והביא אותו, את היניך, לדביר קדשו ...

והוא מביט באור הנרות ומביט ומביט, ועינו לא השבע. במדה שהוא מביט יותר, במדה זו הוא משיג יותר במוחו השגות שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע ...

והוא רואה בחוש, שלהב הנרות מתנועע למזרח ומערב, לצפון ודרום, כורע, מתכוין ומתפשט ... והוא יודע בברור, שכל אלו הנענועים לא באו על פי מקרה, אלא על פי השגחה פרטית: "ומה אם צרור או קיסם המטולטל לפעמים ברגלי בני אדם ממקום למקום, לא ישולטל אלא על פי השגחה פרטית — על אחת כמה וכמה להבות אלו של נרות חנוכה הקדושים, שלא יתנועעו פשוט על פי מקרה! ...

ואם כן הלא יש כונה בדבר ... ויש בו רוים וסודות נעלמים ...

"הנרות אומרים שירה! ... שיר היחוד ... משבחים ומודים להקב"ה על שברא את עולמו!" ...

ושם...מלעלה...בדיוטא העליונה — התאספו הני בריוני, מתהוללים, חוגגים ומפטפטים להג הרבה ... "פלא הדבר! כל מקום, שהם חשים ריח של דם, מיד הם מתקבצים ובאים ... כאותן הדבורים — סביב לרבש ...

"הם שמחים עם "יהודה המכבי"! שומים שבועלם! וכי יעלה על הדעת, שאלמלא יהודה המכבי, לא היה חנוכה בעולם? זאת התורה, שקדמה אלפים שנה לבריאת העולם, היתה חסרה הלכות שלמות ומצות גדולות?!"

ואמנם יודע הוא כל אותו המעשה של "החשמונאים" ושל המלחמות — אבל אטו המלחמות עיקר? "כל אותה המלחמה עם החשמונאים ועם "יהודה המכבי" שלהם, לא באה אלא בשביל שתתקיים הככה אחת מתורתנו הקדושה והתמימה, שאין בה לא חסר ולא יתיר, ושהיא נצחית וכוללת את כל הזמנים וכל העתים!" ...

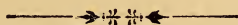
"והם ששים ושמחים — לא על האור הגנוז, אלא על איזה הין של דם יונים שנשפך!"

„הם אינם יודעים שהכל, בעיקרו של דבר, לא בא בשביל הארמונות היפים של מרתא בת ביתוס ושל נקדימון בן גוריון, שהם בוכים ומצטערים כל כך ער חרבנם — אלא בשביל אותו הפך הטהור, שיש בו רזי דרוין“.

„אבל אין למגושמים אלו כל אחיזה בדבר רוחני! ... עוזבים הם את העיקר וחוטפים את המפל!“
 „חשוף זרוע קדשך“ ...

והוא מכוון בפירוש המלות, שיגלה השם יתברך את עיני העורים להבין ולהשיג השגה אמיתית ... לדעת מאי „חנוכה“ ולמה נבראו המלחמות והחשמונאים ...

י"ז כסלו, תרס"ב.

זִידִיל הַשָּׁעָן .

זִידִיל הַשָּׁעָן הַיָּא חֲסִיד בְּכַל מַעֲשָׂיו וּמְנַהְגָּיו: בְּמַלְכוּשׁוֹ
אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַנְּקִיּוֹן, אֶת שַׁעַר רֵאשׁוֹ וּזְקֵנוֹ הַקָּמָן לֹא יַחֹף
בְּחֹל — מִשּׁוֹם חֲשַׁשׁ יוֹרֵא וּזְחִיחוֹת דַּעַת, וּבִשְׂבַת — מִשּׁוֹם
חֲשַׁשׁ אֲסוּר; מְנִיחַ תְּפִלִּין דַּר"ת, וּמִתְפַּלֵּל בְּ"שְׂמִיבֵל" בֵּין
הַחֲסִידִים; מְדַקֵּק בְּשֵׁלֶשׁ סְעוּדוֹת וּבִיוֹמֵי דַּפְנָרָא; וּמִצְטַעַר תְּמִיד
עַל שֶׁהוּא עֲנִי, וְאֵין בְּכַחוֹ לְהוֹצִיא הוֹצָאָה יִתְרָה לְנַסֵּעַ לְ"הֶתֶם",
לְפָחוֹת, אַחַת בְּשָׁנָה.

אֵךְ בְּדַבָּר אַחַד שׁוֹנֵה הוּא מֵאַחֵי הַחֲסִידִים: מְעוֹרֵב הוּא
עִם הַבְּרִיּוֹת, וְאֵינוֹ מְדַקֵּק בַּחֲבוּרוֹת — תְּהִינָה אִיוֹ שְׂתֵהִינָה:
"חִימִים", "רְצַעְנִים", "חֲבָרֵי-נוֹשָׂאִים", או אֲפִילוֹ שֶׁל חֲסִידִים מְרָבִי
אַחַר — וּבְלִבְךָ שְׂתֵהִינָה שֶׁל אַנְשִׁים.

בִּיחוד הוּא מַחֲבֵב חֲבֵרַת צַעֲרִים וּמְשַׁכִּילִים; אוֹהֵב לְשִׁיחַ
עִמָּם שִׁיחַת חוֹלִין וּלְבָלוֹת בִּישִׁיבְתֶם אֶת הָעֵת.

בִּימֵים שֶׁעָבְרוּ הָיוּ הַחֲסִידִים מְרַנְּנִים אַחֲרָיו וְחוֹשְׁדִים אוֹתוֹ
בְּ"מִינּוֹת"; אֲבָל כִּשְׂרָאוֹ שֶׁהוּא תְּמִים בְּדַרְכּוֹ, וְשָׂכַר מֵהָ עוֹשֶׂה
עוֹשֶׂה אִינוֹ עוֹשֶׂה בַּחֲשָׂאֵי וּבִסְהַר, וְהָעִיקָר — שֶׁהוּא אִינוֹ בּוֹעֵט
ח"ו כְּמוֹסֵר, מְקַבֵּל נֹזִיפָה, וְשׁוֹמֵעַ דְּבָרֵי חֲבָרָיו בְּעֵנִין זֶה וּמֵתְאַנַּח
וְאוֹמֵר: "הַצַּדֵּק עִמָּכֶם! לֹא טוֹב אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׂאֲנִי מֵתְחַבֵּר
עִמָּכֶם!" ---

— וּבִיּוֹם מֵחַר כִּשְׂנַתְפַּס עוֹד הַפַּעַם בְּדַבָּר, וְעַמְדוֹ עָלָיו
עוֹד הַפַּעַם בְּ"שְׂמִיבֵל", וְהוּא שָׁמַע וְהוֹדָה שׁוֹב, שֶׁלֹּא טוֹב הוּא
עוֹשֶׂה —

כִּשְׂרָאוֹ כ"ז הִתְחִילוֹ לְלַמֵּד עָלָיו זְכוֹת: "הִנִּיחוּ לוֹ לְזִידִיל!"
"שְׂאֲנִי זִידִיל" ... "זִידִיל הוּא דַּבָּר אַחַר לְגַמְרִי" ... "זִידִיל רוֹאֵה

ומבחיך והעיקר — שהוא לא יקדיח ח"ו את תבשילו".
 "זירי, יהפך את המשכילים לחסידים" — לגרנו לפעמים
 החסידים עליו בפניו; ושלא בפניו היו אומרים עליו, שהוא
 אוהב רק את ה"נצוי" הטוב שבתוך הרשעים.

ומובן מאליו, שהוא היה אחד ממקצת החסידים, שהיו
 לציונים. הוא היה "ציוני" באותה מדה ובאותו אופן, ש"חסיד"
 יכול להיות "ציוני": הוא ראה בכל איתה התנועה — "אתחלתא
 דגאולה", ואעפ"י שלא נעלם ממנו יחסו של האדמו"ר לכל
 הענין — בכ"ו מצא לו פתרון ליחס הזה:

"אפילו אם נניח, שזה "הארה" של "משיח בן יוסף" —
 ושצריך ח"ו ליהרג... ומפני אותו הטעם בעצמו אולי מסיחים
 הם שליט"א את דעתם מן הדבר בכחינת "שמאל דוחה וימין
 אינה מקרבת"... ואולי יש בזה גם קצת גניבת דעת וסמות
 עינים לאותו הבחור ימ"ש, שלא יצא לקמרג ח"ו"...

"אבל סוף כל סוף, הלא מוכרח הדבר שיתגלה "משיח בן יוסף"
 לפני הגאולה האמתית... והרי זה עכ"פ אתחלתא דגאולה!"...
 ויש אשר נפל במרה שחורה, והספק החל לצערו: מי
 יודע כמה ימשכו עוד הדברים? אם נניח, שזוהי התגלות של
 "משיח בן יוסף", ולפי שעה אנו רואים, שהם הולכים ומצליחים,
 ופי יודע מה יקרה עוד, ומי יזכה לחיות עד הימים ההם ולראות
 הכל בעיניו?"

ואז היה בא לידי יאוש גדול, והיה מתרפה במלאכתו,
 וממאס אפילו בתפלותיו; אבל מתוך יאושו היה מתנחם ואומר:
 "ולמאי מתי מדבר! וכי לא היה אדם נוהן את כל רכושו בעד
 התענוג — להיות בין מתי מדבר... לצאת עם ישראל ממצרים...
 לבקע את הים... להלחם בעמלק — אעפ"י שהיה יודע אותו
 האדם, שהוא לא יזכה להכנס לארץ זבת חלב ודבש?!"...
 כשסכבו הציונים בעיר למכור אקציות של הקולוניאלבנק —
 הלך ונתן שנים משעונו בערבון וקנה לו אקציה ותקן לה תיק
 והטמין אותה בתוכו.

ובכל לילה ולילה קודם שעלה על משכבו, היה מוציא
 את האקציה שלו והביט בה... וקרא את המלות העבריות

בהשמעה לאזן מה שהוא מוציא מתוך פיהו, כאלו הוא מונה כמני קטורת או קורא ק"ש, והיה מתאנח מתוך עונג, וגוללה בזהירות ומחזירה לתוך תיקה.

ואז היה משקיע א"ע בחזיונות של מה שיהיה לישראל לעתיד לבא, עפ"י היעודים, שהבטיחו בעלי האגדה, וכמו שכתוב בזה"ק — ונס את שנתו מתוך נחת רוח.

„כמה היית נותנת לי בעד גליון זה!“ — היה שואל לפעמים את זוגתו לשם בדיחותא; ובכדי להראות לה, עד כמה מגיעה פתיוחה וגסות דעתה של אשה.

— כמה אתן לך? וכי יש לי לעצמי איזה דבר, שאוכל לתת — היתה היא עונה קצתה-בתמיה וקצתה-בתלונה, הלא הכל שלך, חוץ מן ה„כתובה“ וחוץ מחלק ל„עולם הבא“, שהבטחת לי משלך!

— אבל, למשל, אלו היה לך לעצמך כסף — כמה היית נותנת לי?!

— למשל?! ... כמה היית חפץ? ... אני הייתי נותנת לך עשרה או חמשה עשרה רובל!

— שומה! היה קם אז על רגליו וקרא: חייך, אלו היית נותנת לי אלף רובל, השמעת? אלף רובל! לא הייתי חפץ לקבל!“

והיה מביט אז על סביבו כעשיר מאומד, בשמעו ששמים את הונו בפחות מכפי שהוא באמת.

וכשהגיע יום השבת, שחל ביום ב' דחנוכה* — היה אצלו היום ההוא יום שכלו חג. הוא לא לבש את קפוטת החג שלו, בכדי שלא ירגישו בדבר אנשי ה„שמיבל“, ולא יבא לידי וכוחים של הבל: הוא יודע כבר, שהוא לא ינצח אותם, ולא יהפכם לציונים. דיו שלא יקלקלו הם אותו.

אבל בכיתו נהג מנהג חג ממש.

ואחר תפלת המנחה, לעת שלש סעודות, יצא „להרית“

(* שנת תרס"ב, יום פתיחת הקולוניאל בנק בלונדון.)

בין הציונים שנמשכילים, אולי ימצא אצל אחד מהם, "ישיבה" בחכורה; אבל לא מצא.

אצל רבים מהם - כבר העלו נר של חול, ו"הם" יצאו להצטרף לחכורה מצחקת בקוביה באחד הבתים.

אפילו אותו חתן הגביר, שהצטרף כ"כ אז, שלא באו אנשים ונשים לשמוע את "דרשתו" על הציונות ועל האקציות — גם הוא איננו בביתו, מפני שקבל היום, "הזמנה" לכית ה"מורה-העממי-הרוסי" להשתתף באיזה כחזה "משלהם", שחפצים היום להציג על הבמה של "חיובי תיאור".

"כאלו היום הוא יום פשוט! שבת — ככל שבתות השנה!"
הוא שב בפחי נפש אל ביתו, ונטל ידיו בחפזון, וישב לסעוד "שלוש סעודות".

הבית מלא מאותו האופל של "חשכת הקדש" ... הוא יושב כפוף ומסתתר בתוך החשך ... ומזמר בחשאי "אל מסתתר". בניו הקטנים יושבים מפורדים בפנות החדר ומפחקים. . . זוגתו יושבת אצל התנור שקמה, במוצב של נשים עבריות קודם הפלה, נאָטט פֿון אברהם", ברגע שבין קדש לחול ... הרבה חשבונות של צרכי חול, של חובות, של מחסורים, של הלואות חדשות, של קטמות ישנות — מתפרצים כבר אל תוך לבה, אבל היא תגרש אותם מקרבה עוד לזמן קצר: "עוד מנוחה למתים הנדונים בשבעה מדורי גיהנום בכל ששת ימי המעשה!"

והוא יושב סמוך על שלחנו ורעיון אחד מלא את כל לבנו:
"מה יעשה עכשו ברגע זה שם .. בלונדון?"
את חצי העוה"ב שלו היה נותן, אלו היה יכול להגשא למעלה מעשרה טפחים, מקום שאין אסור תחומין נהג ... ולבא שמה ולהביט!

רק להביט ... להסהכל בחגיגה!

והוא משהקע בחזיון .. ולפניו בתים ... החתים ... שנים ... שלישיים ... על כל פתח ועל כל חלון — רגל מתנוסס ... ובין כלם — בית אחד גדול ורם ... לפני הבית — שלט גדול, ארוך ורחב .. כתיב באותיות עבריות ... ואנשים ונשים וטף — חסידים

ומשכילים מעורבים יחד מכל הכתות ... ו"כלי זמר" של גוים" מנגנים.

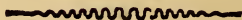
בדיעבד, אולי יש קצת "התר" בדבר, ובפרט — בתוספת שבת ... והכל רוקד ... הכל שמח ... הכל חוגג ... בעלי פאות וקפטנים ארוכים מתחבקים עם "רקטורים" ומרקדים ... ובכל פעם הם צועקים: "ראשון לציון הנה הנם!"
ואומות העולם רואים ומוחאים כף.

"בעקר הדבר הם אינם אשמים כ"כ בכל מה שקרה לנו, ושהגיע לנו מידם ... הלא הם היו רק שליחי ההשגחה העליונה! הכי מדעתם ומרצונם עשו מה שעשו? ... ובפרט אחרי שכבר עבר מה שעבר!"

חזיונו נפסק ע"י זוגתו, שקמה והעלתה נר של חול ...
"הוי, הוא מתאנח מעמק לבו ואומר: רבש"ע, מדוע לא נתת בינה בלב החסידים, שיחזיקו הם בציונות?"
"אלו היתה הציונות בירי החסידים — הכי כך היו יושבים ביחידות ומפקים?"

"לא, הוא מחליט ואומר, בנטלו את ידיו בטים אחרונים לברך על המזון: כל עוד שלא יאיר השי"ת את עיני החסידים בדבר, לא יהיה כלום, בין שזהו "משיח בן אפרים", בין שזהו "אתחלתא דגאולה אמתית".

כ"ו טבת, תרס"ב.

מהעבר הקרוב.

יעקב לוי הזקן ואברהם חיים האברך — מעיר חלפונה — שניהם היו חסידיו הר' אירה הסטרליסקי; לשניהם לא היה תכין אחר בחיים ארא „תפלה במסירת נפש“.

חסידיו הסטרליסקי היו מצטערים על שלא תקנו אנשי כה"ג יותר משלש תפלות ביום: „והלא בכל אופן טוב היה שיתפלל אדם כל היום!“.

מכל המספר הקטן של חסידים, שנשאר לרבי אירה, היו רובם בעיר חלפונה. זקני העיר מספרים, שכשהיו החסידים הסטרליסקים מתפללים שחרית, היה קולם נשמע בכל העיר; וכשהיו האכרים הבאים לעיר בימי השוק — עוברים על ה„שטיבל“ ושומעים את קול צעקתם, היו מזרעזעים, מתכוצים ובורחים כל עוד נשמתם בם.

ו„בריל“ הרופא, שהיה אפיקורס גדול, והיה לו ארמון מפואר לא רחוק מן השטיבל — כשהיה שומע את תפלתם היה חש כאב אנוש בחזהו כל היום, והוכרח בעבור זה לעקור את דירתו ולמכור את ארמונו ב„חצי-חנם“.

ועוד מספרים, שמטרוניתא אחת עברה על השטיבל, ושמעה את חסידיו הסטרליסקי מיחדים שמע ומאריכים באחד בשאגת אריה; וראתה אחדים מהם משליכים את עצמם דרך החלונות — נבעתה ותלך הביתה ותתחל. אז כעס בעלה כעס גדול וילך עם עבדיו להרוס את ה„שטיבל“ ולתת את החסידים באזיקים. אבל כשהרים יעקב-לוי הזקן את ריסי עיניו הארוכות ונתנן פֶּאָדוֹן, מיד התפלץ ויברח, וליום המחרת שלח לו שק תפוחי-ארמה.

ומכיון שהיו יעקב לוי הזקן ואברהם חיים האברך מחסידי הר' אירה — מובן מאליו שהיו מיריבי הצדיק „רבי מאיר'ל“ מפרמשליאן, בר פלוגתיה של רבי אירה, וחשבו להם לאסור גדול להסתכל בצורתו ולמצוה גדולה לקנתרו.

ורבי מאיר'ל היה לפעמים קפדן: „מאיר לא יסלח לכם, היה אומר לפרקים, מאיר יענש אתכם! מאיר ישלח בכם את הזאבים! למאיר יש רעמים בשמים!“.

ורבים מחסידי הסטרלסקי אמנם נענשו קשה: את אפרים חיים „בעל המח“ אכלו הזאבים ביער! אצל מאיר שלמה „שתקן“ מתו שני בנים בו ביום, שחרף וגרף את רבי מאיר בפניו. יחזקאל הקפדן נהרג ע"י רעם, ביום שכתב על דלתות בית המדרש: „מאיר עם הארץ“; רבי יצחק בער „העובר“ גשתק ויהי אֵלם עד יום מותו.

וחסידי רבי אירה יודעים היטב את כל זאת, אבל משום הכי? לירא מפניו?! לבלי הגיד את אשר צריך ומחויב חסיד סטרליסקי להגיד? ומסירת נפש?

ויעקב לוי הזקן ואברהם חיים האברך יושבים שניהם בשטיבל. לו גם לא ידע איש, כי סר רבי מאיר'ל היום העירה; לו גם לא ראה את השאון אשר הקימו חסידיו, הרבים בהמון, בנסעם לנגדו להכניסו העירה — כי גם אז היה יכול להכיר זאת על פניהם של שני החסידים שבשטיבל: המה ממעטים בשיחה; מתאנחים לרגעים; גם התפלה נטרפת היום בפיהם, ממש כאבלים.

ומשם... מבית המדרש אשר מנגד, נשמעים קולות מקולות: „הניחו לי לקבל שלום!“ „פנו דרך!“ „הנה הוא!“ יעקב לוי מתנודד, יושב וקם וקם ויושב; הוא נִשְׁעֵן אל השלחן ולוקח ספר בידו ומעין בו בלי עיון; ובלו נשא עינו לרעהו, הוא שואל כמדבר אל נפשו:
„הראית איתו?“

„ראיתו, עונה הלו ומביט ארצה: ובתוך כרי ראה קראתי „שקץ תשקצנו!“ כמדומה לי שאיזה מעובדיו זרק בי אבן.“
הוא שם ידו על צוארו ממול ערפו, ממשש בזהירות

ובקרטוב של נחת רוח את הפצע, אשר הסבה לו האבן.
 — גם אני ראיתיו — עונה הלז.
 — ולא אמרת כלום?
 — לא! יראתי מפני ענשו של „עם הארץ” הלז.
 אברהם חיים מתמלא עברה ותוחב שני מבטיו בזקן. נכר
 הדבר, שהוא חפץ לשרפו בהבל פיו.
 „את העונש יראת! זאבים?! רעמים?! השתתקות?!
 ומסירת נפש, שאתה חייב בה?!”
 הוה צוחק צחוק של יאוש:
 „שוטה! קטן נפש! זעיר מוחין! הכי את חיי יראתי?!
 יראתי מפני חלול השם, פן אהיה גם אני למופת להם! אינני
 חפץ ש„עם הארץ” הוה יקדש על ידי בקרוביו!”
 אברהם חיים נכלם ולא ענה מאומה. ואף גם לא מושש
 עוד את פצעו בנחת רוח; ורק חש בכל אבריו את קטנותו
 ואפיסותו מול הזקן הוה, ויאנח.

ד' תמוז, תרס"א.

רבי מטיל ויצחק שלום זעירא .

מי שלא ראה את רבי מטיל מחלפונה מתיו את צפרניו בערב שבת אחר חצות באחת מפנות הקלייזל — לא ראה בעל מוח כביר ריק מכל מחשבה, ולא שמע מעולם שתיקת הלב בודון.

מי שלא ראה את ר' מטיל רץ שחוח בע"ש למרחץ וכתנת שבת מתחת לזרועיו — לא ראה מעולם את העוני והשפלות — גוססים והולכים ואת חדות הלב מפרכסת לצאת, ואך כבושה היא בכונה בתוך בעליה עוד זמן קט, עד היותה דבר בעתו. וכשהיה שב ר' מטיל מבית המרחץ, ראשו ורובו נטוי קדימה ורגליו כנחפזות אחר ראשו ורובו, ופניו טתלהבים, ופאותיו שופעות מי מקוה, ומצחו כמו השתרע ויגבה, ועיניו מפיקות חרוה, "חשה-וממללת" היה מכיר אז גם חיים שואב המים המגושם, כי השבת הולכת ובאה, והיה נחפו להריק את חביתו האחרונה ולמחר הביתה לזכות את עצמו ואת בהמתו בשביתה.

וכשהיה שואל רבי מטיל בין השמשות את דביתהו — ועיניו אל הכותל: "הפרשת חלה? עשרת? ערבת?" לא היה מחכה גם לתשובתה ותכף יאמר: "הדליקו את הנר" והקול — לא קול צווי ולא קול שאלה, כי אם קול מאליו, קול היוצא מלב מי שיודע, שהאותיות והמלות, שהוא מוציא בשפתיו — מנויות וספורות, ויכולות לברא עולמות ולהחריבם.

וחיש היה לובש קפוטה על קפוטתו וחבש מצנפתו המשמשת לשבתות ומועדים; ודומה היה אז, שהנרות שהדלקו, מתחרים

להביט בפניו ולברכו ב"שבת שלום ומבורך". וכשהיה יוצא מביתו אל הקלויו, דומה היה שיש לו קפיצת הדרך: אך עקר רגליו ממפתן ביתו — וראשו כבר היה נטוי כמעט על מפתן הקלויו שלו.

בתפלת המנחה שלו היתה נשמעת עוד איזו התאנחות של רוחת הלב, איזו בכיה של שמחה ונחמה, איזו התחמאות של ילד בזרועות אמו, השבה אליו אחרי פרידה של יום תמים.

רבים היו מבעלי הנפש, אשר התפארו, כי בנוסח תפלת המנחה בע"ש של ר' מטיל, המה מכירים בחוש את הגבול הבולט, החוט המשוך בין חול וקודש.

אבל כשהיה ר' מטיל מכניס את ראשו בתוך ארון הספרים שבכותל מערבי ושאג "לכו נרננה" — היו מסבים כל המתפללים את ראשיהם כלפי ר' מטיל וחשו בלבותם איזו הזדעזעות וחרדה נעימה.

יעקב הטוחן נשבע באמונתו, כי בשמעו את רבי מטיל קורא: "קול ה' על המים", נדמה לו תמיד, כי חמר מים רבים מתנשאים, מכים גלים ועומדים לטבע את טחנתו, שיש לו על הנהר — ולבבו יתפלץ בו.

ואחרים אומרים, שכשהם שומעים את רבי מטיל קורא: "הבו לה' בני אלים!" נדמה להם שהוא מעיר מלאכים נרדמים על משטרותיהם וגוער בם בניזפה.

ואולם בזה הכל מודים, שכשהיה הולך ומסים את המזמור הזה, והחזן הסתין לו באמירת הקדיש, וכל הקהל מחרישים — היה דומה כאלו הוא מתגלגל מראש הר גבוה, והולך-ויורד ויורד-והולך בלי רסוק אברים, ומתוך גלגוליו הוא שולח ברכות ותחנונים למעלה.

אבל כשהיה צורח בקול: "לכה דודי לקראת כלה", לא עמדו עוד המתפללים על נפשם, והסבו פניהם ממנו! ואז נדמה להם כאלו חטפם על זרועותיו, ויצא עמם לקבל את פני הכלה הצנועה בעלת "ההוד שבסוד", שבת מלכתא שבאה מחקל תפוחין קדישין.

אך מבל המתפללים היה אחד, אשר תחב בו את מבטי

עיניו יותר מכלם; ומראשית התפלה עד אחריתה לא הסירן מעליו כמעט על רגע, והאחד הזה היה: „איציק שלום זעירא“.

יצחק שלום זעירא היה צעיר דימים; קומתו קצרה, עיניו קמנות ורצות, ראש קטן על שכמיו הקצרות, זקן צהובה וקרוחה על סנטרו הקצר, וכלו — איש קטן. זה מעט יצא מכלל אברך, איננו סמוך עוד על שלחן חותנו, ופתח לו חנות של מכלת ומוזנים, ועל כן חדל מללמוד יום יום בקלויו; ואך אחר תפלת מעריב לנשאר שם לשעות שתיים ושלוש ולומד במסכתות, אשר קבל על עצמו בשנה הזאת, כי חבר הוא לחברי הש"ס.

הכל יודעים, שהוא למדן גדול עד למדרגת חריף; בקי עד כדו „צנא מלא ספרי“, אך איננו אוהב ללמוד ביחידות, ובוחר לו המיד איזה מבחורי הקלויו ללמוד עמו בתורת חבר; ובכל שטה מסובכה ובכל דבר קשה, במקום שצריך להכריע — על הבחור החבר להכריע; יצחק שלום רק מפלפל, מחנך את ההלכתא, מביא ראיות לכאן ולכאן, מראה דרכים רבים, ועל החבר — לבחור בדרך הטובה.

או מביט יצחק שלום אל חברו כתלמיד על רבו, ומחכה לשמוע את דעתו ולקבלה.

כשהוא צריך להביא לו סיוע ממסכת אחרת, אז הוא חוזר על פה את כל הסוגיא אשר במסכת ההיא מלה במלה, אבל מעולם לא האמין בעצמו, עד אם לקח ועין במסכת ההיא.

חברי הקלויו היו קוראים אותו שלא בפניו בשם „יצחק שלום“, כמדומני, מפני שגם על דבר היותר ברי לו לא אמר מעולם: „הן“, אך: „כמדומני שכן הוא“.

זוגתו יענטא לא היתה בעלת חשבון, ועל כן היה עליו לסדר את חשבונות חנותו, אבל גם במקרים כאלה לא סמך על דעתו: „פלוני חייב ששים ונתן עשרים — הרי נשאר חייב ארבעים! הכן הוא החשבון, ינטא?“ — כן היה מסים את חשבון כל אחד מבעלי חובות שלו.

העבודה הכבדה בחנותו היתה לו המרה והמשקל. הוא היה נתון אז בין שני כבשונות של אש: ירא פן יפחות מן הצריך ויכשל בעברה, ועוד יותר פחד פן יעדיף ויונה את עצמו. כבר

היה לו למצא את נקודת האמצע בין "פחות" ובין "יותר".
ובמקרים כאלה היתה ינטא גוערת בו: "לך מזה, גבר לא יצלח,
תנה הנה את המאזנים!"

העולם היו מרננים אחריו, שאשתו מושלה בו; אבל באמת
לאמתה היא לא משלה בו, אך הוא נכנע מפניה וקבל את מרותה,
טפני שצריך היה למושל.

אמרו עליו שיש בו ממדת קמצנות; אבל גם זה ללא אמת.
הוא לא אהב כסף, אך ירא מתת. "אולי אין לי רשות לתת ככה
כפי מצבי", היה מגמגם בתתו נדבה.

מטבעו היה: כשהיה נותן נדבה לעני, היה בורח טפני
המקבל תכף לנתינתו, ובתוך כדי בריחה שב ורדף אחריו מספר
פסיעות; ולצני הדור היו אומרים שכשהוא בורח, הוא ירא, פן
יעלה על דעת העני לרוש ממנו יותר מכפי נתינתו; וכשהוא
רדף אחריו, הוא מפקפק: אולי באמת צריך היה לתת לעני
הזה יותר?

ויותר מכל — היה ירא להתפלל ביחירות, וברבר הזה היה
זהיר תמיד: "בצבור שאני, היה מתנצל תמיד בעיני עצמו,
תפלת צבור אינה נטרפת! הצבור הוא כנסת ישראל! בתוך תפלת
צבור גם תפלתי מתקבלת!"

"אבל תפלה ביחירות אוי לעה"ר! כמה משמינים, כמה
מקטרגים יקומו על תפלתך! כמה קלפות ונשמהין ערטילאין
תרבקנה בה, ותשקענה אותה בתוך שערי הטמאה!"

"אתה רוצה להתפלל ברבקות והנך מעורר עוד בתפלתך
קטרוג והגברת הדינים!"

ויותר מכל היה אוהב להתפלל עם צבורו של ר' מטיל:
עמו ביחד היה חש א"ע יותר בטוח; אך עם צבורו של ר' מטיל
לא יכול להתפלל רק בשבתות, כי כל ימות החול יתפלל ר' מטיל
ביחירות.

אבל בלילי שבתות שוקע יצחק שלום את מבטי עיניו בר'
מטיל, והוא מהאווה ליחד את נשמתו עם העובד הזה; הוא חפץ
לכלות כענן, לשוב לתהו ובהו ולהתייחד אח"כ עם נשמתו של

הוא מביט בו, ומעיניו תולנה דמועות של התבטלות; שפתיו הרחשנה את דברי התפלה — ולבו בל עמו; כפעם בפעם הוא שוכח את מקומו בזמורים, ומשתתק לרגעים, ומשהקע בתוך יחודו של ר' מטיל. הוא נזכר בתפלתו ומסב פניו ממנו, וחוזר ושב; איננו יכול להסיח דעת ממנו.

וכשהלכו כל המתפללים לבתיהם, היה יצחק שלום מתעכב עוד, וחכה עד כלות ר' מטיל את קריאת „שיר השירים“ ובגיל של רערה קרב ויברך את האיש הקדוש ב„שבתא טבא“.

ואז היה שבתו של יצחק שלום מברך, ובהשפעתו של ר' מטיל הנעים את מזמוריו על השלחן, ובהשפעתו זאת היה חי עד מזמורו של „הכל יודוך“ בשחרית.

ומי שלא שמע את יחודו של שמע מפי ר' מטיל! מי הוא זה ששמע בשאגו „שמע ישראל“ והיה יכול לאמוס אזניו לבלי שמע?

וכשקרא: „אלהינו“ וכפף קומתו — מי זה לא חש את אלהים עומד על גבו, על שכמיו, על ראשו ובכל אבריו?
„וכשנקב את השם בשפתיו והאריך באחד“ היו יכולים לגיון של חילות לנסות לירות מבלי תותח ולראות, אם יצא אליהם אחד המתפללים!

ובהשפעה זאת היה יצחק שלום חי עד לשלש סעודות' אשר סעדו החסידים המיד יחד בקלויז. אז היה איש איש מהם רוחץ ידיו בביתו, ומביא אתו כזית לחם לקלויז, בשמירת ידים מפני המומאה ושמירת הלב מהסח הדעת, והיו אוכלים יחד את הסעודה השלישית. שם ידעו לשיר „אל מסתתר בשפרצר חביון“; שם חשו בסוד של זעיר אנפין; שם הרגישו את ה„סוד שבהוד“; שם ידעו לשתוק שתיקה מלאת ענין, לחריש בקול גדול; שם הציצו לפעמים לאשר לטעלה מן המקום ומן הזמן — ולא נפגעו.

ושם גם ידעו למשמש את הקו העובר בין החול ובין הקדש, להאריך את השבת על חשבון החול.

ו„דומה“ — שר של גיהנום, מתמוגג מכעש, בועט ברגל, חוק שן — אך לא יעזו לפתוח שערי הגיהנום, כל עוד בני

החבורה הזעירא הזאת יושבים בחשך צפופים ושותקים בצבור.
 דומה, שגם כוכבי השמים, הנוצצים כבר ברקיע וקורצים
 דברי חול — ימנעו אורם מבית אלהים זה, לבל יפריעו את
 החשך הנעים השולט בין החבורה הצפופה והכפופה הלזו.
 יותר מאשר לכלם ינעם החשך ליצחק שלום זעירא: הוא
 יכול עתה לציר בנפשו — ומראה עיניו לא יזכהו — כי הוא
 והחבורה — אחת; כי אין פה לא יצחק שלום ולא חבורה, כי
 אם אגודה אחת של נשמות; חצובה אחת מתחת כסא הכבוד.
 וכשהיה ר' מטיל מבאר ברמו ובחצאי דברים איוו "מלה"
 של אחד הצדיקים — היה יצחק שלום מתכוין עד כדי פחות
 מכזית והיה בולע מלה אחר מלה, וחש תענוג והשפעה מרובה
 מכפי כחו לקבל.

וככה יושבת החבורה של העולמות העליונים באיוו פנה
 שבעולם הזה, כסיעת בני מלכים שהצטמצמו באיוו כפינה קטנה
 והפליגו אל הים, עד שהתאכזר שמואל השמש והעלה נר.
 — "אך נשמה ליטאית באדם הזה!" — התרעם אז אלקנה
 סופר על השמש.

ואז ברכו על המזון והתפללו מעריב, וישבו איש איש
 להעמית את תרמיל הגלות על שכמו.
 ויצחק שלום בצאתו עמד על המפתן, והחזיר פניו, והביט
 עוד פעם על האיש הקרוש, כאלו חפץ לקבל מאתו השפעה
 לימות החול, והתאנח והלך לביתו.
 וביום הראשון לשבוע בבקר, כשישב יצחק שלום בחנותו,
 וראה מרחוק את אשתו של ר' מטיל הולכת וקרבה לחנותו —
 היה מתרגש מאד, והיה מביט אל אשתו כנואש:
 — "הוי, הקניה בהקפה! גמגם בשפתיו: הקניה בהקפה
 תוליכני מטה!"

וינטא הבינה ברבר. אעפ"י שמעולם לא סח עמה ברבר
 הוזה: "הכנס הביתה, בטלן", היתה גוערת בו אז, ואמור "חק!"
 ויצחק שלום ברח החדרה לאמר "חק", ולא יצא, עד שיצאה
 אשת ר' מטיל מתוך החנות שלא מתוך שמחה: היא לא אהבה
 למצוא את ינטא בחנות, בעת שבאה לקנות בהקפה.

ירוחם פישל המסתר .

את „ירוחם פישל המסתר“ הכל יודעים לאיש כשר, ירא אלהים, אבל אין איש יודע אותו לעשיר; אעפ”י שהכל יודעים, כי הוא מטפל בל’ אלף ויש מוסיפים עד נ’ אלף רובל; ולא עוד אלא שגם הוא בעצמו היודע, כי יותר ממה ששמין אותו, יש לו עוד ממונות שאינם יודעים ליושבי קרנות — לא עלה מעולם על לבבו לחשוב א”ע לעשיר. גם קפמתו, אשר עוד לא עברו עליה שתי שנים מיום שחדש נעוריה והפכה על קרחתה; גם מנעליו המכוצים כפני זקנה קפדנית, ואפילו השטריומיל שלו המשמשת לשבתות וקרוחה ברוב ציציותיה — לא יעידו על בעליהם, כי עשיר הוא; ואפילו עסקו במסחרו ומשלח ידו, שהוא עוסק בו, איננו כעסקו של עשיר: הוא מגדל בהמות דקות וגסות וטורח ועמל בהן ביום ובלילה, בקיץ ובחרף ומרויח בהן, סוף כל סוף, לא יותר מאיזה שכיר יום.

הוא אמנם מכנים אורח גדול, אבל מכין הוא את אורחיו ללו גמא חמה ופת קיבר, שהוכן למענו ולמען ביתו; ובמחוגו חזק בהשי”ת, כי יותר שירבו האורחים על השלחן, יותר תתברך הארוחה באלפס והמאכל במעים.

באמת לאמתה, כמעט שאין לו גם כל נחת רוח מאלפיו: הוא מעולם לא טרח אחרי האלפים, הוא עמל וטרח אחרי היחידות והעשרות. העשרות אמנם הצטרפו למאות, והמאות — לאלפים וכן הלאה, אבל הוא לא נשא להם נפשו מעולם.

ועל כן יש אשר יצטער יותר על היוק קל של עשרה רובל

מאשר יצטער בהודע לו, כי אחד מלווי פשט את הרגל ושמט אלף רובליו.

כשהוא רעצמו לא היה עוסק עוד בכל מקנה ומסחר והסתפק במה שיש לו, לולא שירא, פן יחסרו אלפיו הלך וחסור, כמו שהלכו הלך רב; ולבד זאת הוא אוהב מאד את עסקו שהוא עוסק בו. הוא מתענג מאד למרח על בעלי חיים שלו ולראות את גדיו — הולכים ונעשים תישים תחת ידו.

הוא יודע, שהעולם קוראים אותו "קמצן", "עכברא דשכיב אדינרי" אעפ"י שהוא מרים לפעמים נדבות נפרזות (נדבות קטנות איננו אוהב לתת) ומכבד את קונו מהונו יותר מכפי מדתו.

ולא עוד אלא שהוא מצדיק בלבו את המרננים אחריו, בדעתו, כי בעתים כאלה מלחמות כבירות מתחוללות בנפשו, והיצר מצער לו לפני הנתניה ואחרי הנתניה.

ויש גם אשר הוא מסלסל בעצמו ונופל בשמץ של יורא, בדנו בעצמו לאמר: "הן יותר מרובה שכרי בעוה"ב, כי לא משום נטיה לבכי אני נותן, אלא לשם מצות הבורא".

ובכלל יודע הוא בעצמו, שמדת החמלה אין בלבבו; יכול הוא להביט על אמללים ורעבים בדעה מיושבת, בקרת רוח, ואם הוא מוסיף רעבים לשלחנו, הוא רק מפני שהכנכת אורחים היא מצוה גדולה.

על קופת הצדקה הוא נלחם תמיד שתהיה בידו, מפני שאיננו מאמין שהלבבות הרכים ההם — הנשים בצורת אנשים — יעסקו בדבר כראוי, ולא ירבו לתת במקום שאין צורך גדול לתת הרבה, או יתנו לעניים שאינם מהוגנים; ובדבר הזה אמנם מודים כל אנשי יריבו, שכל השנים שקיפת הצדקה בידו — הקפה מתברכת ונותנת שיורים משנה לשנה.

רק מגביון הצדקה הוא מכריח את עצמו: הוא איננו יכול להכריח ולשדל גם את העשיר שבעשירים, שיוסיף על נדבתו; ועוד יותר איננו יכול לראות איך אנשים מרימים לפעמים סכומים גדולים מכפי כחם לדבר שבצדקה. הוא בכלל איננו יכול לראות דבר טוב עשוי בידי אחרים ולא בידו.

את קרוביו העניים — וכמעט כלם עניים — הוא מתנהג

באכזריות, ומנע א"ע מהלוות להם גם גמילת חסד לעת הצורך. "יבטחו בהש"ת ולא בי, ולא יעשוני ל"עבודה זרה" שלהם", היה מצדיק את נפשו תמיד בעיני עצמו. רק אחד מקרוביו "אהרן חיים", שהתחמץ ויהי למשכיל ממש, ואנשי העיר ישוהו בו, שהוא בעל מדות טובות — אותו שנא ירוחם פישל שנאה נצחת; ובכ"ז אהב להלוות לו לפעמים סכומים הגונים, דוקא שלא בעת צורך גדול, ולדרשם ממנו בעת הרחק; והוא מתמלא אז התענוג נפלא, אם הלז איננו יכול לסלק חיבו בעתו! והוא מתמרמר אז ופוסל בשלו את כל המשכילים — זוחי הדעת: "אין גם אחד בהם ישר ונאמן רוח", פוסק הוא ואומר בחרון מגולת והתענוג נסתר.

כל זה הוא "ירוחם פישל" ברחוב; אבל ירוחם פישל בקלויו הרי הוא אחר לגמרי. גם פה הוא מנתר עד מקומו, שיש לו במזרח בשכנות עם הרב דמתא, ויושב לו במערב; אבל יודע ירוחם פישל, שהוא מכבד את מקומו; כל בני הקלויו יודעים אותו ללמדן מופלג, בר פלוגתיה של המו"צ דמתא; וגם הדין החדש איננו עומד בפני למדנותו; ועוד יותר מזה הוא ירא ושלם, חסיד עד למדרגת עובר, והוא יודע ומרגיש כל זאת, אבל מסיח דעת מזה במיד, ומתפלל שם בכדי שינצל מיוהרא ומזחיחות הלב.

וירוחם פישל משכים ומעריב בבית אלהים, מטלק חובותיו שלישי במקרא, שלישי במשנה והלכה ויותר משליש בספרי יראים, שוהה שעה אחת ומתפלל מתוך שמחה, ויוצא מהקלויו בעצבות גלויה, כרוטר: "מה אני ומה הפלתי ומה כלי שלי בעיני כביכול?! כלי מלא בושה! מפה סרוחה ולא יותר!"

*

*

*

באחד הערבים בימות החרף הלך ירוחם פישל לעת הפלת המנחה אל הקלויו מתוך שמחה של חול: הוא מכר היום צמד פרים לאכר אחד בעשרה רובל יותר מכדי שוים. "עשרה רובל

ממש קלוטים מן האויר" הוא משיח אל לבו: גם למי שצריך להם מאד, אינם שוים יותר ממאה! והוא שם את ידו בתוך כיסונו וממשש את העשר, אשר נשאר לו ממאת הרובלים, וישימהו לבדו בפנת כיסונו, כמו חפץ בזה להבדילהו לטובה מיתר המאה; והוא חוכך בדעתו, אם איננו מחויב לעשר אותו לדבר שבצדקה, ופוסק לחיוב ומקבל על עצמו שבצדקה הראשונה, אשר יהיה מוכרח לתת בימים הבאים לקראתו — יכון לצאת ידי חובת מעשר של אלו.

והוא מתפלל היום במזחין דגדלות ולומד את שעוריו בהשפעה מלעילא: בכל אשר ישם עינו, הוא רואה היום אור גדול ומשיג יותר מלמודו. "ממש כעין" גלוי שכנה. והוא יוצא מתוך הקלויו ומהרהר ב"תורה", ששמע עתה מפי אהר מן ה"חבורה", ששב מ"התם" ושבת שם שבת ויצא, ושמע מפי קדשו מלה במלה: "יעקב אבינו לא חס על העדרים הרבים, ששלח לעשו הרשע, עפ"י סוד "תן חלק לשבעה" ... וכששכח פכים קטנים ... קטנים ממש שכח ... חספא בעלמא ... וחס עליהם ... על חספא בעלמא חס ... והסתכן בנפשו, ושב לקחתם ... על חספא בעלמא הסתכן. ובוזה הראה סמן לכביכול, שיתנהג עם בניו בבחינת בל ירח ממנו נדח" ... בל ירח ממנו נדח" ... אפילו חספא בעלמא יש לו תקנה לעתיד לבא" ...

"כמה מהמתקת הדינים יש בדברים הקדושים האלה — מתענג ירוחם פישל על הרהוריו. ובאמת מה יש להבורא ב"ה עוד טענות ותביעות על עם ישראל שלו? אפילו ההדיוט שבישראל, חספא בעלמא לכאורה — והוא מלא מצות כרמון! מי יושב בסכה? מי אוכל מצות בפסח? מי מניח תפילין? בני עשו?!"

"מי מסיע לך, רבש"ע, לכרא בכל יום רכבות עולמות ומשרתי אש, אם לא בני ישראל בתפלותיהם ועשית המצות?"
והוא חש ברנע הזה אהבה אין קץ לעם ישראל, להשיות ולכל עולמו.

„עם סגולה! כנסת ישראל! ... הוא לוחש בשפתיו בהתלהבות עצורה: גוי קדוש!“
 לו פגש בו ברגע הזה בן ישראל, כי עתה לא יכול לעצור ברוחו, לבלי חבקו בזרועותיו ולקרא בקול גדול: „אתה בחרתנו מכל העמים!“

אך בעברו על הבית הנמוך של קרובו אתרן חיים המשכיל מיד נתערבה שמחתו ונשתקעה התלהבותו. הוא נזכר בכל חפציותיו של האפיקורס הלז, באספותיו של מה שקורין ציוניות בלע"ז, בדרשותיו של דופי, שהוא מחמיא בם את הרבים; ובעיה"ר העולם נפתים אחרי דבריו. הוא מטיח דברים כלפי מעלה. „מדוע זה ולמה ברא רשעים מסיתים ומדיחים כאלה, אחרי שהנפשות הקטנות אינן יכולות לעמוד מפניהם בנסיון?“ הוא מתפלא וגם כועס קצת על יחידו סגולה שבכיר, שיש בידם למחות ואינם מוחים! ...

„אלו יכלתי לכתב בכתב שלהם, ואלו ידעתי מה שצריך לכתב, כי אז לא נמנעתי מכתב דלטוריא על הרשע הזה, אחרי ש"עת לעשות הפרו תורהך".

והיא נזכר, שאתמול גער בבנו, על כי נודע לו, שהתחיל להתלמד חרש לכתב רוסי, ובלבו הוא מתחיל עתה להסכים בדיעבד לדבר, אחרי שסוף כל סוף יכולים לפעמים לעבוד גם בזה את הכורא ברוך הוא.

בכואו הביתה, אכל את ארוחתו מתוך עצבות; כי כמו להכעיסנו חסרו לו אורחים לשלחן, ומתוך עצבות בא לידי קפדנות ומתוך קפדנות — לידי קטמות ברביתהו על עניני בית.

וכשקרא ק"ש סמוך למטתו ואמר „הריני מוחל לכל מי שהכעיס אותי נזכר, כי הכעיס את אשתו בחנם, והיה לו הרהור תשובה.

וכדי לפיסה בדברים החליט לספר לה על דבר הריוח שלו „הקלוט מן האויר“ ולהראות לה את העשר בעליל.

הוא שם את ידו לתוך כיסונו להוציא את הכסף — ופניו הלבינו כסיד. הכסף איננו!

הוא זוכר היטב, ששם את הכסף בכיסון זה, ואת העשר — הצדה, ובכל זאת לא נמנע מחפש גם בכל יתר הכיסונות — אבל לשוא, הכסף איננו.

ובאשר חזר לבדק בכיסון הראשון ובפנה, ששם שמה את העשר ה"קלוט טן האויר", מצא שם לתמהון לבכו קרע בין התפירות...

הכסף לא יכול להשאר לבלי אבר דרך החור החדש ההוא. עתה נעלה מעל כל ספק. הכסף אבר.

רוחו מת בקרבו. כבר היה לו להאמין, שאבר מאה ועשרה רוביל בבת אחת, אבל לא יכול לפון בזה אף רגע.

הוא חפץ לבכות, אבל מטבעו לא היה בעל כבי; הוא חפץ להתקוטט ולהאשים את אחרים בזה, אבל לא היה לו עם מי להתקוטט ואת מי להאשים. הוא החל, צעד על פני החדש. רעיון חלף בלבו לצאת ולבקש במקומות אשר היה שם אחר המכירה; ובטרם גמר את רעיונו, כבר היה בחוץ, ויבא אל הקלוט ואל כל המקומות, אשר יכול לחשר, כי אבר שם ממנו הכסף — ולא מצא; ובלב נפוג שב הביתה.

"מאה ועשר" צפצף כפעם בפעם בשפתיו: מאה ועשר! איי-איי-איי! אחת עשרה עשרות! וכפעם בפעם הוא שב לצרפם בצרופים שונים: אחת עשרה עשרות, עשרים ושתים חמשות, מאה ועשרה רובלים", ובכל צרוף וצרוף ישוב לחוש את נוקו בגון חדש וצער יותר עמוק.

לאחרונה עלה על מנתו וינסה לשרל את עצמו לקבל את יסוריו באהבה, ולא יכול, ואך כרב עמל עלה בידו להבליג מעט על סערת רוחו, ויגער בעצמו לקבל את הדבר על חשבון מרוק עונות: "אין אדם נוקף אצבעו מ. מטה, עד שגוזרים עליו מלמעלה" ודן בעצמו: "בלי ספק נכשלתי בעון!" ויחל לפשפש במעשיו וימצא בנפשו חטאים ועונות ופשעים ביודעים ובלא יודעים, עד שחשב לחסד אל, שלא אבר ממנו יותר, ושלא נפרע ממנו ח"ו בגופו — ויישן.

ואולם גם הפעם הונה רק את נפשו; הוא לא שקט ולא היה שמח במרוק עונותיו. הוא רק גם שנתו למספר שעות,

ובקומו בעוד לילה וישב ללמוד ולהגות את שעוריו — באו מחשבות זרות ובלבלו את מוחו ממש בתמונות מאה ועשר קלפות .

הוא מתאמץ להסיח דעת מהן , ומנעים את קולו וממתיק מזמורי התהלים בפיו . השפתים נעות , והקול חדר ללב שומעיו ומעורר לבביה ; אבל לב ירוחם פישל אחרת חשב : „כמה עגלים צריך אני לגדל , עד כדי ריוח של מאה ועשר !”

ויותר שהוא גוער בעצמו , יותר תדחקנה המחשבות הזרות אל תוך לבו , תבלבלנה את מוחו ותשמנה את לבבו כרשות הרבים . .

„נסיון הוא !” יתחמא לפני קונו . „ערוב עבדך לטוב כל יעשקוני זדים !” הוא מתחנן בלחש .

הבקר אור והוא מכין את עצמו ללכת אל הקלויז מתוך עצבות לב , והנה מקרה לא טהור : על מפתן ביתו הפסיק לו את דרכו קצוץ הכנפים , קרוח הפאה ומרוט הזקן , הדוחק רגלי השכינה בקומתו — אהרן חיים האפיקורס — קרובו .

הוא חש בלבבו תאוה עזה לשפוך על ראשו של זה את כל הקיתון . נדמה לו , שהוא האשם באבדתו , בנרודי לילו ובכל ההרהורים , אשר בלבלו את מוחו טאתמול ועד עתה . הוא החריש רגע , ויחשב מחשבה : מהיכן יתחיל ואיזה דרך יפול עליו .

„מה חפצך בזה , משיח השקר !” פנה אליו בלי כל אמתלא וקולו רעד מכעש כבוש .

הלז הביט עליו בעין חודרת בבת צחוק גלויה :

„הפצי לשאלך אם אבד מוטך כסף וכמה אבד מוטך ?”

ירוחם פישל עמד נדהם : הוא הבין כרגע , כי הכסף נמצא בידו של זה , ומרוב התפעמות החריש , ולא יכול לענות דבר .

הלז בראותו את התפעמות רוחו בא לעזרתו , ויבאר לו ברברים קצרים : „לאור בקר קמתי ואצא החוצה , ואמצא כסף כרוך בחפיסת ניר , אשר עפ"י הכתבת שעליו , ידעתי , כי של ירוחם פישל המסתר הנהו ; ואסור אל ביתך לדרש את פיך . עתה אם אבד מוטך הכסף , נקבה את הסכום !”

„מאה ועשר!“ חטף פישל בנשימה אחת; ולרעיון, כי הכסף בשלמותו נמצא בירי המדבר העומד למולו — העמיד פנים של חנינה.

— „אולי תוכל להגיד גם את סכום הפעוטים?“

„עשרה בני עשר, ואחד — ... בן עשר“ במא ירוחם פישל כמעט נכלם מפני דבריו האחרונים הנאמרים לכאורה בלא טעם ושכל.

„וכן גם מצאתים“, ענה אהרן חיים בצחוק עצור: „העשרה היו כרוכים בחפיסה, והאחד — לברו. הא לך איפא את שלך!“ ויוציא את הכסף וישימו ליד בעליו.

ירוחם פישל קבל את הכסף, ובו ברגע, בלי דעת גם בעצמו מדוע — צפה על לבבו כל איבתו לאיש העני הזה. הוא עצר מעט בספירת הכסף, ובלבו נהיתה מהפכה גדולה. הוא איננו דואג עתה לכספו: הן כבר בידו הנהו! אבל עתה מלא רגש אחר את לבבו: האפיקורס הזה קים מצוה גדולה, מצות השבת אבדה! אעפ"י שאיננו מאמין בשכר וענש! ... האפיקורס הלז קים מצוה שיש בה מעין מסירת נפש!

והרעיון הזה הגדיל עוד יותר את שטימתו לאיש הזה. עתה, אחרי שכבר בא הכסף לידו נכון הוא לאברו מחדש, לו רק ידע שהזו ימצא אותו גם הפעם, ואז לא יאבה לקבל אותו מידו.

אבל כבר נעשה מעשה.

אך חיש חלף רעיון במוחו.

והוא מרים מן הכסף עשרים רובל, ובטרם יושיט ידו, הוא מתעשת ופוחת עד כרי עשרה: „הא לך בעד מרחתך!“ הוא מושיט לקרובו את עשרת הרובל. „בעד המצוה“ הוסיף בלחש.

אבל הלז בתק בו שני מכטי זעם. פה אש ואש נשקו: התאוה להציל את המצוה מידי רשע. הנצוץ מתוך הקליפה מצד אחד, והקנאה לכבוד עצמו מצד שכנגד. „וכי עבדך אני? לשמשך ולמרוח בערך נבראתי?“ דבר אהרן חיים בחמה עצורה. „הרף מזה“, עגה ירוחם פישל רכות: „הן בשכר מצוה אין

אתה מאמין! ומה ממך יהלוך אם תקבל ממני סכום הגון בשכר...
בשכר תורה? הלא עני אתה.

אהרן חיים מרד במבט עינו את כל גבהו של ירוחם
פישל מן הירמולקה שלו ועד מנעליו, ובכת צחוק של בוז
נפטר ויצא.

יריחם פישל עמד פגוע-חץ. עתה צר לו מאד, שנמצא
כספו. הוא בא אל הקלויז ללמוד שעוריו ולהתפלל, אך גם
תורתו גם תפלתו היו מטרפות. נדמה לו שהשמן מערבב את
תפלתו במספרים של "מאה ועשר", במכטים של אפיקורסים,
עניים, גיאיונים; וכשהגיע לברכת "ולמלשינים", הרצה בכונה
עצומה את המלות: "וכל המינים וכל האפיקורסים כרגע יאברו
ותעקר ותכלם ותשפילם ותכניעם", ולא התקררה דעתו עד שחזר
שתי פעמים על הקללות ההן, ונדמה לו שחסרו לו עוד איזו מלות
מן תפלת שמואל הקטן.

מתוך כעס.

היא אינה מתגאה כלל על שכנותיה כמה שהיא ירענית ומלומדת אחת בין כלן, ושכל שבתות השנה הן באות אליה לשמוע מפיה „מלה יהודית“; אדרבה, יש שהיא מקנאה בהן, שהן חשוכות ואין יודעות כלום.

„יוסף דעת יוסף מכאוב“ — לא כתב שלמה המלך אלא בשבילה.

והיא אינה מתבישת כלל, כשמלגלג עליה אליקום הלץ — אחד מאנשי שלומו של בעלה ומבקר תמיד בביתה — וקורא עליה: „חצי זכר“! אדרבה: היא מעמידה אז פנים צוחקות — וזהו אולי מקרה יחידי לה להראות פנים צוחקות לגבר — ואומרת לעצמה: „דיו שהוא לפחות מודה במקצת!“.

והיא אינה מצטערת כלל כמה שבעלה הוא הדיוש גמור לגבה, ויותר מחסידותו ההדיושית אין בו כלום. אדרבה: קשה לה לציר לעצמה, איך היתה יכולה לדור בכפיפה אחת עם גבר, שהוא יותר בר-מעלה ויותר מלוטד ממנה!

היא מכבדת מאד את שלמה המלך, וכמדומה לה שהיא ממצה את עומק הרעיון שבדבר; אבל אינה יכולה לסלח לו את הפסוק: „ואשה בכל אלה לא מצאתי“, והיא משערת, שהוא אמר את הדברים הללו אחר שנשא את בת פרעה.

היא חרדה על דת ומחבבת את חכמי ישראל; אך מינה יש בלבה עליהם, שעטרו ואמרו: „אשה — מעשה ידיה לבעלה“.

כל מה שיש בידה לעשות לעצמה, היא עושה: מקדשת

על היין בלילי שבתות, נוטלת ידים לסעודה, מתפללת שלש פעמים ביום — כגבר גמור.

אבל סוף-כל-סוף, כשמגיעים לילי פסח, היא מכינה את הכל, אפילו את הקערה היא מסדרת — ו"הוא" עורך את הסדר. בכל שבתות השנה אחר סעודת שחרית היא בוחנת את בניה על כל מה שלמדו בימות השבוע; אבל את ה"ארבע קשיות" הם שואלים מאת אבא!

תענוג גדול היא חשה, כשהוא שואל אותה לפעמים על חשבון "ז' שלמים" אם יש לו עוד שהות לקדש את הלבנה, מפני שהוא אינו בקי כל-כך בדבר; אבל צער היא מרגשת, כשאחר חשבונה המדויק, היא מותרת לו את הדבר, והוא יוצא ורוקד כנגד הלבנה, וחוזר אל ביתו, ומברך אותה בחודש טוב — והיא צריכה רק לענות אמן.

יש שבערב שבת, כשהיא עוסקת בבשול ואפיה, היא נזכרת פתאם במספר הזעום של המצוות שהוקצו לאשה, ובאיכותן הרלה, ואז היא באה לכלל כעס, ומתוך כעסה היא שוכבת על מטהה, מתחלה, ופוקרת עליו שיפרש היום חלה על מקומה; והיא מסתכלת בו מרחוק, כשהוא מטפל בעסה, וצוחקת — בחשאי.

בכלל היא מושלת בו, ומראה לו תמיד פנים רוגזות; אעפ"י שהיא יודעת בו, שהוא אדם כשר, איש טוב, ועוד יותר — בעל טוב, מכבד ומחבב את אשתו, כתלמיד חכם, והולך אחרי עצתה, כעם הארץ פשוט; ויש שהיא מתמלאה עליו חמלה, בזכרה את כל הענוים והצער, שהוא סובל מידה. הוא לא שמע עוד מעולם מלה אחת חמה, רפה יוצאת אליו מפיה! לא ראה עוד בעיניה מבט אחד מאותם המבטים, הנהוגים בין בעל ואשתו — בעתות הרצון. הוא אצלה תמיד בכחינת "פושע". אם אין לה ענין להשמיע עליו גערה, הרי היא שותקת ומסיחה דעת ממנו לגמרי, כאילו אינו בבית! משערת היא שחיוו הם מרים וקשים.

אבל אז היא מתנצלת לפני עצמה, שבאופן אחר אינה יכולה לדבר עם "גברים" בכלל! אפילו את בניה היא מבדילה

לרעה מבנותיה. לבנותיה היא אם טובה, סלחנית, מעבירה על מדותיה; ועם בניה היא מרקקת על חוט השערה, גוערת בבנות כשהן משמשות לפעמים את אחיהן ומושיטות להם איזה דבר נחוץ.

"דיכם להיות אדונים", היא פוסקת ואומרת על הבנים, "כשתגדלו תקחו נשים לשפחות".

מצדקה והכנסת אורחים היא מושכת את ידה, אעפ"י שבאמת אינה כ"כ רעת-לב; אבל יש לה טעם ונימוק פשוט בדבר, שאינה מכחדת אותו לפרקים מאזני שכנותיה: אין לי לא צורך ולא חפץ להרבות שכרם של הגברים בגן-עדן! דים במה שיש להם!

בקושי היא מותרת לו לפעמים רחוקות להזמין אנשי שלומו לשלש סעודות או ל"מלוה מלכה"; ואז היא אוהבת להכין להם יי"ש יותר מן המדה, ומתענגת אז לראות בהם, כשהם מתנולים מתוך שכרות.

אבל מעולם לא עלה הדבר בידו, שתתיר לו להזמין לסעודת חנוכה, אעפ"י שיש לו אז יום מסוים: היא הרציית של אביו חל ב"זאת חנוכה".

בכלל היא שרויה ברוגז במשך כל ימי חנוכה. אפילו את שכנותיה הסרות לביתה לדבר קצת בשבח היום — אינה סובלת! היא עונה להן אז על כל שאלותיהן במקוטעים ומתוך הקפדה:

— בודאי היו שם נסים, אבל אין ידוע עוד בזכותם של מי! בזכותם של הגברים — בודאי לא!
— ודאי בשל הנשים, מסכמת אחת המשיחות לדעתה:
דרי יהודית ...

ופה פוקעת סבלנותה:

— יהודית, יהודית תפשה לאותה סבלה!

המשיחות שומעות ומתאנחות מתוך דרך ארץ! כאילו מצדיקות על עצמן איזה דין קשה; אבל היא מכיון שפתחה את פיה אינה יכולה עוד לשתיק: — "ולא עוד אלא שהם מהללים ומשבחים אותה, ומשתבחים בה, וחפצים סעודות בשבילה!"

כאילו הכל כשר! הכל ראוי והגון — ובלבד שתגיע להם תועלת
ברבר!"

"ורבורה? ומרים? וחולדה? כלום בדרך כזה הושיעו
לישראל?" — ומספק זה היא מתרסת ובאה לירי שאלה אחרת:
"היתכן, שנשים גדולות אלו לא כתבו בימי חייהן דברי
חכמה ומוסר כאותם של שלמה המלך, למשל!?"
ונוטה היא להאמין, שחלק גדול מן החכמה, שהנחילו
הדורות לעולמים — חלק של הנשים החכמניות — חסר עכשיו,
מפני שהשמיטהו.

וחפצה היתה מאד להשמיע את ספקותיה אלה באוני
הנשים הפתיות הללו — אבל יודעת היא, שזהו חטא נורא, מעין
"מסית ומדיח", שבזמן שבית המקדש היה קים, היו ב"ד
הורגין על עון זה! יראָה היא את הגיהנום, אפילו את הגיהנום
והגן-ערן חטפו הללו ברשותם!
צריכה היא לשתוק מתוך כעס.

ד' אדר, תרס"ג.

שניהם יצאו בגולה.

הקהל התאסף ביום אסרו־חג לסכות בבקר אל בית־הכנסת.
פתות, כתות מתאחדות, מתפרדות ומתאחדות שוב לצותות
חדשות. הכל מתלחשים ומתוכחים בחשאי. המסיה — מסיה
במלים מקוטעות וברמזי עינים, והשמע מקמט פנים בתמהון
ובסמנים של געל נפש... הכל מודעזעים ומתעוררים כשואפי
נקמות.

— למי מחכים?

— להרב דמתא.

מדוע הוא מתמהמה?

— בודאי הוא מלמד זכות על אותו הזובח המפוגל! כלום
אינך יודע כמה קשה על ר' שניאור־זלמן, התכשיט שיחיה,
לרחות אדם מפרנסתו? ! פרנסה! ...
— לא, אלא מפני שהוא עוד צעיר וטהבייש לעסוק
ברין כזה.

— גופא דעובדא היכי הוי?

— פשוט: ישבנו בליל שני של סכות בסכותו של הרב,
ועסקנו בשמחת בית־השואבה. הרב שיחיה, כידוע, הוא קצת
חלש, ולא יכל לשבת אתנו הרבה, והלך לנוח קצת; ואנחנו
ישבנו ישיבת קבע ושתינו — שמחים; וכבר היינו ב"מעלה
עליונה". פתאום — קול צועק. אבל הקול יוצא מחדר־המבשלות,
ונכר בו קול אשה... ובחדר — חשך. זילא מילתא להכנס
שם... בינתים עמדנו על הדבר והתחלנו בודקים, מי חסר.
נמצא, ששלמה שו"ב חסר. עוד אנו מסתכלים איש בפני חברו,

והוא נכנס — צדיק תמים, כבא מן החוץ, ונוטל ידיו; ולא
עוד אלא, שמברך „אשר יצר“ בשם ומלכות...

— שחיטתו אסורה כנבלה!

— מן החובה להעבירו!

— ראוי לנהג בו בזיון וזלזול! יובא הנה, וישפוט הקהל!

— אבל הרב מעכב!

— במקום שיש חלול השם, אין חולקין כבוד לרב!

— אבל פרנסה? ...

— פרנסה! ? האי מאי! ? וכי מה אשמים בזה בני ביתו! ?

שכרו אין לקפח, אך את „חלפיו“ מצוה לקחת ממנו, כדי שלא
ישחוט אפילו לעצמו!

אבל איה ר' שניאור-זלמן?

והרב ר' שניאור-זלמן יושב בביתו שקוע במחשבות.

יודע ר' שניאור-זלמן, שהעולם קורא לו „תכשיט“ ונוהג:

בו כבוד גדול! אבל הוא אינו מתנאה בזה. אדרבה: צער הרבה

גורם לו הדבר! ירא הוא שמה ינכו לו מזכותיו...

העולם אומר עליו שהוא „סיני ועוקר הרים“ אף-על-פי

שהוא עוד צעיר — יודע הוא שזה אמת: כשהיה עוד רוק,

הללו אותו בעירו, ויצא לו שם „גאון“. הוא קבל סמיכה קודם-

שמלאו שנותיו.

העולם אומר, שהוא „ותיק וירא חטא“. במקצת גם זה

הוא אמת. אבל אוי להם לבני אדם ביראת חטא שלהם! היראה:

באה להם תמיד אחר החטא.

„כלום צריך אני לחפש אחרי דוגמאות מרחוק? די לי

כשאני מסתכל בתוך נפשי!“

„כמה אני נלחם בהרהורי שלי“ רחמנא-ליצלן ואף-על-פי

כן איני יכול להתפאר ולאמר: גירא בעיני דשטנא! רבנו-של-

עולם, נשוי אני! כמה הוא השעור! ? עד מתי! ?

„חסדי השם-יתברך עמי, שלא נתלכלכתי עוד חס-ושלום

בחטאים — בר מינאי; רק מהרהר אני. אבל על צד האמת

קשים „הרהורי עבירה יותר מן העבירה גופא“.

יש עתים, שהשטן מזמין לפניו את „הדבר“ ... ואז מכיר

הוא בנפשו אפיסות הכח וחשכת השכל. שם הוי"ה, שהוא מצייר תמיד לנגד עיניו, מתמשמש בבת אחת, וכל אותם המאמרים הנמרצים, שבספרי מוסר וחרדים, שהוא מעלה או בעל-כרחו על מחשבתו, כדי להנצל מפח היצר — אינם אלא מלים בודדות, ריקניות, שאין להם שום המשך וקשר, שום רעיון וכונה; מלים בעלמא! היצר-טוב מפרפר ונידון אז בחניקה:

„חסדי השם-יתברך מרובים עלי, שתמיד בעתים כאלו הוא מומין לי איזו מניעה למפרע! זכות אבות בודאי גורמת לזה!“ אבל כלום יכול הוא לצפות לשכר בשביל יראת חשא כזו? הלוואי שלא ינכו עוד משכר תורה ותפלה שלו בשביל זה; הוא מטריח, כביכול, את השם-יתברך לשנות עליו סדרי בראשית ולהזמין לו מפריעים.

ובעודו יושב ומצמער נכנסו אליו שליחי הקהלה—נחפזים ומאיצים:

— רבי! כל הקהל מחכה! ראשי הקהל מטיחים דברים! בעל המסקה שרוי ברוגז: שתי פעמים הלך לביתו ושב לבית-הכנסת. הרב מתרשל נאנח וגונח ואומר: „פרנסה, רבנו-של-עולם! כלום מלתא זמרתא היא פרנסה לארם מישראל?“ — הוא מתמהמה — שליחי הקהלה כמעט שנושאים אותו על כפיהם לבית-הכנסת.

ושלמה שו"ב הובא והוצג על הבימה. הערים נכונים להעיד. כתות, כתות מתלחשות:

„כבר בדקו אחריו. אנשים הקרובים אליו ומצאו בו, שהוא מסלסל בשערו ומקפיד על החצוניות יותר מדי.“

— האי טאי?! הסלסול והדור המלבושים אינם עוד סימן לעבירה! מי לנו גדול מר' שניאור-זלמן, וגם הוא אוהב סלסול ומקפיד על המלבושים.

— הכי השתא! בשלמא ר' שניאור-זלמן — משום „זה אלי ואנוהו — התנאה לפניו במצוות“, אבל הלז — בעל הנאה, רחמנא ליצלן!

הרב ישב על הכסא. הערים והקהל — סביבו. תנאי

הותנה למפרע עם החומא, שאם יתודה על עונו לא יקפחו את שברו.

שלמה שו"ב עומד כפוף לפני הרב, עיניו דבקות לארץ, וקורא בקול מורתח: השם־יתברך יודע את האמת!"
הוא מתיפח בדמעות.

קול קורא מתוך הקהל: "ודוי! מן החובה לפרש בעצמי בשפתים!

— "חט־אתי... נְכָ... שֶׁל... תי... בודאי נכשלתי, הוי־הוי, יודע מחשבות!

הרב קם על רגליו. פניו כשיד ההיכל... דומה שהוא גרתע ומזרעוע... הכל מחרישים לשמוע פסק דינו של הרב. הכל מסתכלים בפניו ונהנים מזיון.

"רבותי! עון זה הוא עון חמור — בזה ובכא! קלקול בכל העולמות... ולפיכך, רבותי!... בקשו לכם רב אחר! הריני פסול לכם! אני... אני... אני — החומא, ולא — הוא"...

הקהל התחילו מביטים איש אל רעהו — משתוממים ופתוחי שפתים... דומה שהם חפצו לבטא איזה ביטוי, ובא מלאך וסטר על פיהם... וכשהתעוררו מהשתוממותם לא מצאו עוד לא את הרב ולא את השו"ב על מקומם: שניהם יצאו בגולה.

ט"ו שבט, תרס"ג.

בדידות.

חיים-מנדיל ה"ברדי" וברוך-שלמה ה"פידקמני" שניהם מלמדים בעיר אחת שבפלך בסרביא, ואוכלים ארוחתם חדשי על שלחן הבעלים.

בחדשי אלול ואדר הם מתחילים להפרד איש מעל רעהו בבחינת אויבים; בחדשי תשרי וניסן הם געשים שונאים גלויים: איש מלשין על רעהו באזני הבעהב"ים, כל מה שהלשון הרכה מסוגלת לדבר, להרע ולהזיק; אך מיד כשעוברת תקופת בין הזמנים, הם שבים להיות רעים טובים כשני "בני עיר", שגלו למקום אחד.

כש"הזמנים" מבורכים אצלם הם נוסעים לחג הפסח אל בתיהם ופוקדים את "נויהם". אבל בשנים האחרונות אין זמנים מבורכים מצויים, והם אינם יכולים להתכבזו ולהוציא הוצאה מרובה כזו בכל שנה. דיו לחיים-מנדיל, כשהוא נוסע אחת לשתי שנים; וברוך-שלמה לא היה בביתו שלש שנים תמימות. פשוט — ירא היה להפקיר את התלמידים מפני ההתחרות הקשה שהתגברה בשנים האחרונות.

ובנסעו לביתו לפסח שעבר, לא חזר בכי טוב; אשתו שבקה לו שם חיים.

כל ימות השבוע הם טרודים במלאכת השם: לפטם את תלמידיהם בפרשיות רש"י ושעור גמרא וקצת תנ"ך וקורטוב של דקדוק! בקושי התירו להם הבעהב"ים על שני הפרטים האחרונים; אבל מכיון שהתירו להם, כבר הם דורשים זאת מהם בחובה. ולכך זה, הרבה מדקדקים הללו בעצמם על אותם

הפרטים, מפני שאם לא מקצת „דקדוק“ ותנ״ך, במה עדיפים מלמדי גליציא ממלמדי המקום? ולפיכך אין להם פנאי להתנגע על ביתם.

ולא עוד אלא שאפילו באותה השעה הקצרה, שנשארה להם לפעמים פנויה בין הפסקת הלמוד ושעת המנוחה — אולת קשורה בלבם להתוכח או על וכוח אחר, שבכל אותן השנים שהם עורכים „גלות“ בעיר זו הם מתוכחים ומתוכחים, ולא באו לכלל הסכמה אחת: חיים-מנדיל אומר שפידקמין היא אצל ברדי וברוך-שלמה חולק ואומר: לא כי אלא ברדי היא עיר שאצל פידקמין; חיים-מנדיל אומר, שמעינות ברדי מברים ומפרים, וברוך-שלמה משיג על זה ואומר, שהגבירים שבפידקמין הם מפורסמים בארבע כנפות הארץ.

אין שעתם פנויה לגעגועים, אך בערבי שבתות, אחרי שוכם מבית המרחץ ועד קבלת שבת — שעות אלה קשות עליהם יותר מכל ימות השבוע: להכנס או אל איזה מאנשי שלומם — אין השעה מסוגלת לכך. כל בעל טרוד בביתו בהכנות לשבת: זה משחיו סכיניו, זה מנקה בגדיו, זה מסדר נרות בשביל ה„פלאג“ שלו; אפילו אל בית נח שו״ב אינך יכול להכנס, מפני שהשו״בית נמצאה או בכחינה רעה; הרבה מזוהמתו של חויא קדמאה, רחמנא ליצלן, יש בה אז: גופת, גוערת, מכה ילדים; מפנה את המטות וגוערת; מטיחה את הקרקע ומתקוטטת; חופפת ראשי ילדיה ומקללת — הכל בביתה כמו נוף בשעה זו. נכר הדבר שחול ושבת, קלפה, ר״ל, וקדושה-נאבקות בקרבה. נח בעצמו יושב ומעביר על הסדרה או מנעים שיר השירים בקול, כדי שלא ישמע את קטמותיה.

אין ברירה! כשאין לך ד' אמות שלך ו„עקרת הבית“ — גערנית שלך — צריך אתה לשבת כפוף באיזה פנה שבקלויו. ובקלויו מה קשה או הישיבה! דוקא באותן השעות, כשהמזרח פנוי, ואתה יכול לשבת בכל מקום שתרצה — דוקא אז קשה הישיבה לאדם שאינו בביתו! געגועים מתחילים שורצים בלב. כמו להכעים עומדים לגר עיניך יוצאי חלצוך — בין שהם בוכים ובין שהם צוחקים. אתה בא לידי עגמימות, ואתה

רואה כביכול בחוש את ה"פּלג" שלך. ונדמה לך, שהיא אינה גערנית כלל, אלא אדרבה, נוחה היא ככבשה תמה. וגם עינים לה כיונים! ...

בדירות ... בדירות לוחצת על הלב! אעפ"י שהם יושבים שניהם בקרוב מקום נדמה לאיש איש מהם, שהוא יושב ברד, אחד יחיד בכל חללו של הקלוז. אפילו פסקוי הסדרה, שאחד מעביר "שנים מקרא ואחד תרגום", ופסקוי שיר השירים, שהשני מנעים — יוצאים בודדים, כמו מתוך פהוק. אפילו השמש הזקן המכבד אז את הרצפה ומטיב את הנרות — הרי הוא כאלו אינו.

וברצי שמש באמת עומד מתוך בין חצי הקרקע המזרחי המכובד ומרובץ ובין החצי המזובל — ומעלה במטאטאו ענן של אבק, עד שהוא נעלם ונבלע בו יחד עם הספסלים והעמודים ההפוכים והארון הקדש וכל ה"תהו ובהו" שבקלוז, והרי הוא כאלו אינו, וכשהוא מכעכע מתוך האבק הקדוש, שמגרה בחזהו החרב — נדמה לך, שכנסת ישראל, כביכול, גונחת גניחה על חשבון ימות החול.

— "בדירות!" משמיע ברוך-שלמה לעצמו.

— "גענועים?" — מעיר חברו.

— לא, בדירות! וקצת אני מודה לדבריך: גענועים

ובדירות יחד, אעפ"י שכשתדקדק בדבר הם שני הפכים בנושא אחד: המתגעגע כבר אינו בודד.

"וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו ... ושמע משה ית

עמא בכו לזרעיתיהון" ...

הלז מפיסק מתוך הסדרה, בלי הסר בכ"ז את עיניו

מתוך החומש, ושואל בנוסח שאלה מיוחד: "בשל בניך?"

— איזה? משל הראשונה? הלא הלכו לאמריקא!

— ושל השניה?

— השניה מתה עלי בלא בנים.

— ושל השלישית?

— מן השלישית נשאר בן אחד, והוא עוכר בצבא.

— כמדומה לי, שזו היתה לך הרביעית!

— זו היתה מרגלית טובה! באמתו של דבר — כולן
היו טובות, צנועות; אבל זו היתה בחינת „צדקת“! ממש מן
האמהות!

— ויש לך ממנה בנים?

— יש בן אחד, אבל הוא יצאני! איני יודע את מקומו!

— ועל מי מהם אתה מתגעגע?

— מה ענין געגועים לכאן? בודאי הייתי חפץ לראות את
כולם בבת אחת! אבל מאחר שזה בנציבין, וזה — באספמיה,
ואני — בעפריים — הרי הרבר מחוץ לגדר האפשרות! להתגעגע
על הנמנע — זהו מעשה ילדות!

— וכי מאחר שכך, כל זה כלפי ליא?

— הלא אמרתי לך: לא געגועים גרידא! בדידות קשה
לאדם מישראל, כשהוא נע ונד ו„בן גלות“ — קשה לו לשבת
פנוי, בבחינת רוק!

— טוב למיתב מן דו.

— זה נאמר, לפי השגתי הרלה, יותר כלפי אלמן, מאשר —
כלפי ארמלתא!

— „מקברות התאוה נסעו העם חצרות... מקברי דמשאלי
נמלו עמא לחצרות“.

— „באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי“.

שניהם הפסיקו בשיחה. זה חזר לסדרה, וזה — לאמירת
שיר השירים בנוסח ממוצע בין השתפכות הנפש ובין עצבון של
געגועים ובדידות, שתתקע"ד דורות קודם שנברא העולם הכריזו
עליו בשמים לקבעו נוסח לערבי שבתות בין השמשות.
חיים-מנריל הפסיק שנית:

— נו? כלום חסרה פידקמין שלך אלמנות?

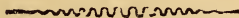
— כבר נתתי לב לדבר! אי"ה לפסח הבא אסע לביתי,
ואעסוק בזה. אמת, שכפי הזמנים הנוכחים, איני רשאי להתיר
לעצמי נסיעה אחר נסיעה ברצופים; ובפרט כשאהיה זקוק
להוצאות החתונה ופרנסת אשה חדשה — אבל אין ברירה!
בשביל זה אקמץ אחרי כן, ולא אסע שתי שנים רצופות.

„ותרבר מרים ואהרן על אדות האשה הכושית אשר לקח כי
 אשה כושית לקח... ומללת מרים ואהרן במשה על עסק אתתא
 שפרתא די נסיב ארי אתתא שפרתא דנסיב רחיק“...
 „השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה
 תגידו לו שחולת אהבה אני“...

שניהם חזרו — זה לסדרתו ותרנומה, וזה לפסוקי שיר
 השירים. שני הנוסחאות: מלסולי ה„דרגא תביר“ והשברים
 התבעניים של נוסח שיר השירים — התרוממו, רחפו והעו
 בחללו של הקליוז בין עמודי האבק, ולא התמונו. הם נשאר
 בודדים, וכמו הולכים ומבקשים לעצמם זוגים.

לא התמונה גם אנחתו הבודדת של השמש הזקן, ששמע
 בשיחתם מאחורי ערפו, ונאנח עליהם מתוך יאוש:
 „תינח אשתקיד, כשהיתה בתי האלמנה חיה, עוד היתה
 אולי שיחה זו נוגעת גם לי באיזה צד; אבל עכשו?! הבל
 הבלים.“

כ"ז טבת, תרפ"ג.

גבולין .

מיר כששקעה שמש של שיתסר בתמוז, היה ר' שמחה בר-מדרגה משתקע לרצונו הטוב בתוך מרה שחורה עצומה ויגון נורא; ר"ל, כבן מלך, שנקנסה עליו תפיסה לזמן מנבל, והוא משים בעצמו את השלשלאות על רגליו; ואנשי שלומו העידו בו, שהוא מודין בשמחה פנימית מהשפעת השבת הסמוכה, כדי שלא תפגם נשמתו ביגונם של שלשה שבועות האבל.

והיה מכריח א"ע מישיבת חברים, ממעט, בשיחה ואפילו בשעורי למודו לא היה מתעסק כל צרכו. על הכל היה מונח חותם של אבלות. דומה היה שנשמתו התכוצה והצטמצמה בתוך פנה אחת צרה שבלבבו והיא שותקת מתוך צער.

וכך היה מצטמצם גם גופו כזוית אחת צרה, שאחורי התנור בקלויו, וישב שם רובו של יום; ואפילו כשקם ופרקים והתחיל צועד כמנהגו, לארך הקלויו — היה פוסע פסיעות צרות ומצומצמות בקו עקום. כאדם, שזרע בנפשו, שעל קרקע שאינו שלו הוא הולך, ושעל כל פסיעה ופסיעה הוא חושש, שמא רשות אחרים הוא מפסיק.

הצער היותר גדול היה חש ב"אבלות", שהיה נוהג ב"שבת חזון". לכאורה זהו אותו הנוסח של "לכו נרננה" שבכל שבתות השנה, אבל איזה מרירות מסוכה בו! איזה אנס מבצבצץ, שטחת שבת בולטת יותר מן המדה... ככגד שאול על גופו של אדם ככה מאריך אדם את סרבלו העליון כדי לכסות על קרעים ומלאים של בגדיו התחתונים.

וככה מבליט אדם לעת הצורך את עשרו, כדי לכסות בו מעיני הבריות — את דלותו.

נער קמן יושב סמוך על שלחן אביו בליל ש"ק... מזמר זמירות ונתקל בלשונו ומשבש ב"עברי" ... אבא קונסו וסוטר את לחייו: "זמר כדבעי! בקול! בהברה! בנעימות!". הבן מתיפת ומזמר, מתיבב ומנגן.

זמירותיו של ר' שמחה בליל "שבת חוון" היו טעין זמירותיו של נער זה. — מ"מרירה קלה" מאיזה סימן של "אבלות פרהסיא" — לא היה יכול בכ"ז להשמר: "בשבת שחרית לא טבל במקוה, ובשעת הסעודה החליף את הסדר ודחה את הקוגל לאחר הבשר".

אבל כל זה היה רק "מנהג" אבלות. "גופה" של האבלות חלה עליו אך מחצות יומו של ערב תשעה באב: אז, מחצות היום ואילך, קשה היה להכיר בו את צורתו של אתמול. ברגע אחד נשהרכב הטמו ונשקעו לחייו ונסדק מצחו בקרני חגבים וקומתו נכפפה. הוא מבריא א"ע מלהסתכל בפני אדם. כמו היה פתאום לשונא את הבריות! אפילו לשמים אינו מרים את עיניו! נכר הדבר, שאלו היה ביכלתו, היה אוסף פה מלא נשימה ומנשב בשמש, ומכבה אותה לכל באי עולם, כדרך שכבו הללו את מאורו שלו.

יפה עושים ר' שמחה וחבריו, שאינם שוטחים שקים לקינות של ליל תשעה באב, ואינם מתפלשים באפר, מפני שזהו "סימן אבלות" גם, המוני, וגם מיותר לגמרי: וכי צריך לך סמן יותר בולט, אבלות יותר מרגשת — מנוסחה של תפלת מעריב באותו הלילה? מהחשך הגלוי המרחף בחללו של הקלויו ומתגושש עם החשכה שבתוך הלכבות? נר יחידי וכהה זה שלפני העמוד — למה הוא, אם לא להראות לך את החשכה? זהו כעין התול דק ומר כלפי מעלה! כעין צחוק מתוך דמעות! צחוק פרוע של אמלל מתיאש.

"יום מועד" קרא אלהים לבחיריו בליל זה לפני אלפי שנים — ו"ביום מועד" משלמים עתה הבנים לאביהם? זהו התרסה דקה כלפי מעלה, אבל יותר שהיא דקה יותר היא מרגשת.

ולא נפלא עוד הדבר, שותר הקב"ה ומחל על חלק הגון שבתפלה שחרית של תשעה באב:
 בין תפלות כל השנה תעלינה גם שתי תפלות מקוטעות ומרוססות אלו, וידעו המלאכים מהו „חרבן ביהמ"ק".
 ואיש איש מן החבורה מהפך את עמודו, ויושב לו אצלו על הקרקע, ומעלה נרו על הקינות. האיר אינו מתפשט ועולה: למעלה לוחצת החשכה... לא נברא האור בליל זה אלא להאיר על הקינות.

והתחיל ר' שמחה קורא: „איכה ישבה בדד העיר" —
 וחבריו אחריו. ונדמה לך, שכל האנשים הללו יושבים בכדידות זקוראים ביחידות, ורק על פי מקרה המה מודמנים בכל פעם על מקום אחד בקינות.

ומשהגיעו לפסוק „רוח אפינו משיח ה'... נלכד בשחיתותם" לא היה נשמע עוד הברה יוצאה מפהם כתקונה... המלים גשתבשו, נסתרסו ונבלעו ביבבות... לא קינות הם אומרים! הם בוכים סתם! ה„פסוק" נדחק ויוצא מתוך פיהם, מפני שאין לו מקום פנוי בלב: הלב מלא מרירות והתמרמרות... קינותיו של ירמיהו נצרבות ביגונם של חבורת ר' שמחה.

כהוגן עשה אחד מן החוץ שזרק חטמות דרך החלון אל בין המקוננים; צריכים הם האמללים האלה לאיזה בלבול הדעת, לאיזו בדיחותא ומעשה נערות, בכדי להפיג במקצת את הצער! גם זהו מעין צחוק פרא של אוטללים נואשים.

ולמחר ביום תשעה באב... בקלויז קוראים לו „יום" רק על דרך השאלה, מפני שבאמת אין סדר זמנים ביום זה: הרבה חסר, מקוטע ומסורס בו: אין מקוה ומבילה, אין תפלה כרבעי, אין רחיצה ונטילת ידים כהוגן... דומה, שהיום מתחיל מאמצעיתו זהולך למפרע. יש רק שמש קפדנית, שמים שותקים וארץ שקועה באבלה, אבל סדר זמנים אין.

ואך כשעבר חצות היום קם ר' שמחה מעל האדמה, והוציא אנחה כבושה ומתפרצת. צל של נחת הרוח השפוכה תמיד על פניו — ואשר מי"ז בתמוז נעלמה מעליו — תועה עכשו בין קמטי מצחו, בין עיניו, על חטמו, על שפתיו... הוא הוציא את

קנה מקטרתו, מלאהו טבק והתחיל מקטיר בפעם הראשונה מערב יום יאתמו; וזה היה אצלו הענוי היותר אכזרי, שבין כל הענויים והסגופים; לפי דעתו חסה התוה"ק על נפשותיהם של ישראל, ולא אסרה את העשון לכל היום.

ושנוי זה פעל לטובה גם על הצעירים והאברכים שבקליון, והתחילו מעשנים ומשיחים שיחה בטלה בלחש ושלא בלחש. פישל חתן הגביר, אברך בעל לחיים מלאות ואדומות תמיד, אך באותה שעה חורות כסיד ההיכל — התיר לעצמו מעשה נערות: לצבוט לחיי נער קטן ולפטם את חטמו בטבק, ובתוך כדי מעשה הוא פונה אל רעו חיים זייריל ושואל:

„הקשה עליך התענית?”

הלו מסתכל בו בעין אחת זועמת, ובעינו השניה מביט אחרי ר' שמחה ומתביש למפרע, שְׁמָא שמע את השאלה האוילית הזאת:

— מה יכול לעלות על דעת אדם גם לשאל! — חפץ הוא לאמר במבטו; אבל האברך העלו מוסיף ואומר: „מחצות היום ואילך — כאלו לא צמתי! רק כוס תה חמה הייתי שותה לתיאבון!”

הלו נכלם עוד יותר: „רעבתן תמים — הוא קורא עליו בלחש: גם בשת לא ידע!”

ר' שמחה מתאנח ומשיח לעצמו: „הור חלש! רבש"ע, הכל שלך: יהודיך שלך, וחולשתם שלך! הן בהם כח ולב לעברך!”

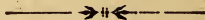
והוא מתיר לעצמו ויושב אל הספסל, ובני החבורה מתלקטים סביביו.

„פלאים, מתחיל ניסן הירש הזקן לספר, וזה היה אצלו נוסח קבוע, שכל ספוריו היו מתחילים בו: פלאים, אני אומר לכם! מי שלא ראה שמחה של מצוה אז! הלא ידוע לכם אותו ברית מילה, שהיה אצלו זי"ע בת"ב! סוד גלוי היה לכל, שהתנוק הנולד היה נשמתו של משיח אבל בעוה"ר לא היה הדור ראוי לכך, ולא הוציא שנתו! ובאותה שנה אני הייתי משמש ברביר,

ובאותו היום שנולד , כמו נשפעה עלינו מטרום שמחה פנימית ,
 עד שאלמלא הכושה מפני אבלותם של איתם הימים , היינו
 מרקדים בחוצות ! ממש , כאלו לחשו לנו באזנינו : „שישו יחידים !“
 אבל הוא זי"ע היה עצב כדרכו תמיד באותם הימים — עד
 הרגע , שהכניסו את הרך הנולד אל תוך הקלויז למול אותו ;
 ופלא היה לראות : מן הרגע שהכניסו אותו ועד שיצאו עמו —
 כאלו פשט זי"ע את צורתו ולבש צורה אחרת , צורה של יום-
 טוב ! וכלנו הרגשנו בדבר , וראינו בו , שהוא שרוי בשמחה .
 והשמחה היתה פנימית , שאין לתאר אותה בדברים ! כעין אבוקה
 בתוך החשך ! מחוץ לד' אמות שלו הכל בוכה , הכל חרב , הכל
 „תשעה-באב“ ; אבל בתוך הגבול-הצר הזה היתה השמחה בלי
 גבול ! כך , אני משער , צריך להיות השמחה של מלך חדש ,
 כשעולה על הכסא , בעוד שהישן מוטל מת לפניו . — ומיד
 כשגמרו את הטילה , הרי שב הכל לכשהיה : פשט צורתו
 החגיגית , והתעטף באבלות ואפילו ההדיוטים שכנו הכירו
 בדבר !” .

השומעים התרגשו , הוציאו אנחה של התפלאות , והשתקעו
 במחשבות .

גם פישל האברך השתקע במחשבה .. נדמה לו , שהוא
 יושב כבר בביתו , ולפניו כוס תה מעלה אר ועוגות ערבות —
 מונחות ואומרות : „טעמנו !“

בשל כותל מערבי .

אליעזר-דוד הוא אדם בעל מרה שחורה מטבעו, קצת קפדן, אבל את קפדנותו אינו משמיע לעולם בדברים, אלא — במבט עינים, בתנועת קמטי מצחו ובזיו שפתים-כל שהוא. שרש נשמתו הוא מבחינת „גבורה“, וע"ז מעיד גם חוטמו ההולך ומתעקם למטה, כאלו אין לו דבר עם הבריות; וגם — עיניו הגדולות, שמביטות תמיד אל כל פנה, אך לא אל פנה זו, שאתה פונה שמה. הן רואות את הכל רק לא — את פניך!

הוא טמעט בשיחה עם הבריות, ורק לפרקים רחוקים הוא מתערב בשיחות חבריו, ואפילו כשהוא מתערב, הוא מתערב בקפדנות מיוחדת: זורק מלים סתם לאויר, ופוסק ושותק.

ומלים אלו, שהוא זורק, עפי"ר, אעפ"י שהן יוצאות חטופות ומקוטעות, אלו היו נשמעות מפי איש אחר, היו בודאי חושדין אותו במינות; אבל עם אליעזר דוד לא היו החסידים מדקדקין כ"כ על הדבר, כאלו זכויות מיחדות נתנו לו להשמיע דברים שצורדים על האזן... קצת מפני שהיה סוף כל סוף מוחזק וידוע לחרד וירא חטא קיצוני, וקצת מפני שהיו קטועי מאמריו יוצאים מפיהו באופן מיוחד. זה לא היה „התפקדות“, אלא כעין „התמרמרות“ והמחת דברים. בכלל אין החסידים מדקדקים כ"כ על המחשבה והדבור, כשהם באים בהתגלות ומתוך כובד ראש, ואינם יוצאים לידי מעשה.

וכבר היה מעשה, שבא אליעזר דוד בשבת אחר הסעודה אל הקלוין, ומצא שם אברכים יושבים ומזמרים להם נגון מתוך עוגג, והוא לא היה יכול לראות בני אדם שמחים ושרוים בחדוה.

„הוללים! נתן עיניו בתקרה וקרא: געיה זו מהו? שורים מעל האבוס“.

— „האי מאי, עונים הנעלבים: עונג שבת! שמחה של מצוה! וכי לא שכר הרבה צפון לנו בשל זה!“

— „שכר? הוא זורק מלים: לגן עדן הוא מצפה! על כל פסיעה ופסיעה — אסור סקילה, שבות, מכשול עבירה, ביודעים ובלא יודעים! גיהנום פתוח לו מתחתיו — והוא מצפה לשכר! לחתיכת שור הבר! לשמן אפרסמון!“

ויצא אותו האברך ופרסם לפני זקני החסידים, שאליעזר דוד מלגלג ברברי חזיל וכופר בשכר עוה"ב.

אבל הזקנים שמעו והניעו בשכמיהם: „אדם לקוי!“ לחשו עליו בשפתותיהם והלכו להם.

ושוב מעשה, שבא אליעזר דוד אל הקלויו לתפלת שחרית, והתחיל זורק חרשות כלפי האויר: עוד שרפה בעיר אחת גדולה! אפילו בית אחד לא נשאר... בלי ספק נשרפו גם אנשים חיים... בצויה החלירע משתובבת... אומרים שהיא מתקרבת לכאן... בתו של התכסן מתה היום... זהו בלי ספק אתחלתא...“

וזו היתה אחת מחולשותיו: אעפ"י שהיה ממועט בשיחה עם בני אדם, ואצ"ל שלא היה קורא עתונים, בכ"ז ידע כל מקרה דע, אשר קרה — לא רק בעיר, אלא בתבל כלה, והיה שש להפיץ שמועתו ברבים ולהוסיף עליה את השערותיו.

„הי — קם עליו אחד מן השומעים: מוציא דבה הוא כסיל“ — כבר אמר החכם מכל!“

„ריקה! התרים בו אליעזר-דוד: ומה, אלו הייתי מבשר לך: „מלפת שבא“, „שדה ושרתין“, „גנות ופרדסים“ לא הייתי כסיל, אלא שקרן ערום!“

„על השם ועל משיחו! — סננו השומעים מתוך שפתיהם, והביטו איש אל רעהו משתוממים.“

רק פעם אחת בשנה: מן חצות יומו של שמיני באב ועד למחרתו — שורה עליו רוח רצון וקרבת דעת עם הבריות. מבט עינו כמו מתרכך; לבו יותר פנוי לשיחתם של בני אדם. דומה שכשהוא מביט על הפנים המסואבים והמקומטים של היושבים על

הקרקע מסוגנים ומצטערים — הוא נהנה ורוחו נוחה .. „עכ"פ
עכשו הם דומים בעיניו לאנשים, לאנשים בני צורה". מלבושיו
המטולאים וקרעיו הישנים, שהוא לובש ביום זה כמנהג — הולמים
אותו ביותר, כעין בגדי חג... ובכל אבלותו נכרת גאוניות
מיוחדת ונתרנות לאותו דבר המסוגלת רק לגאונים.

„יתאנחו להם גם אלו — איך שמתאנחים ועל מה
שמתאנחים — סוף סוף גם אנחתם אנחה היא! גם הם בני אדם
שבצלם נבראו!"

את הרברים האלה אתה יכול לקרא או מעל רשמי פניו
ומבטי עיניו, שהוא שולח מגבוה.

לעת ערב, כשמתאספים המתענים בחצר הקלוזו —
ויושבים בחבורה ומשיחים, בכדי להסיח דעת מקושי התענית
ולקצר את היום הארוך בשיחות — הוא עומד עליהם בפנים
חצים פונים כנגדם וחצים מהם והלאה, ושומע בשיחותיהם:
„כותל מערבי זה, אומר אחד מן החבורה, נשאר בחסדי
השי"ת.

זהו ערבון וסמן שיבנה עוד ביהמ"ק שלישי".

„ריקא! גער אליעזר-דוד במשיח בענות גאונים, כשנמפלים
לאנשים פשוטים: וכי ביהמ"ק הוא העיקר? מוזב שנטמא עוד
יש לו תקנה, וכהן גדול שנתחלל שוב אין לו תקנה... ואתה
בוא ואגלה לך סוד קיומו של כותל מערבי: ידוע, שכשנשא
שלמה את בת פרעה, לא הסכימה בת רשע זה על הנשואין, עד
שיתירו לה להוסיף אבן על בנין ביהמ"ק; ושלמה? ... שלמה לא
מחה בדבר... אדרבא, היה שמח, שאומות העולם משתדלים לכבד
את ישראל... ולפיכך, כשיצא גזר דין, וצריך היה כביכול לכלות
חמתו בעצים ובאבנים כדי להציל את ישראל מכליה ח"ו — לא
שלמה האיש באותה האבן, שהוסיפה בת פרעה, מפני שהיא
שָׁמָּה אותה בכשוף המכחיש, כביכול, כחה של שכינה, כידוע...
ומפני זה יצא עלינו הקצף, והגלות נמשכת — ונמשכת... מפני
שצריך היה שיחרב הכל... התכין? בשביל טובת האומה-צריך
היה שיחרב הכל, כדי שיחרב גם בנינה של בת פרעה... אבל
בעוה"ר גדול כה הכשוף, ודבר זה יהיה נסור בידך: כל זמן

שאתה רואה חורבה זו של כותל מערבי לעיניך, דע שלא באה
עוד העת, ועד שלא ישקע שם הכל התעכב הגאולה". —
חברת השומעים נמצאה באותה שעה במצב של גרוי עצבים,
וחפצו להתקוטט בו ולאמר לו, שהוא "אפיקורס מוחלט", שאין
לו תקנה"; אבל מפני חולשת התענית לא היה להם די
כח לדבר ושתקו.
"אדם לקוי" — הניעו עליו קצתם בכתפיהם והלכו להם.

לא יכול עוד להתאפק.

מנחם-מנדיל „מקובל“ וישכר-בער „חקרן“, נשארו אחר תפלת שחרית — האחרונים בקלויו. הראשון ישב וגמר את שעורו ב„חק“, והשני חלץ תפילין דר"ת מתוך שיחת חולין בהוית העולם.

מנחם-מנדיל שם ראשו ורובו בתוך ספר ה„חק“, מה שהיה אצלו המיד סימן מובהק, שאינו שקוע כל-כך בשעורו, ושאוניו נטויות לשמוע בשיחות חברו; וישכר-בער משיח במקומעים, מפסיק מתוך שיחתו, ופונה את לבו לכריכות הרצועות על תפלו, שתהדקנה היטב את הקשר, ושתהיינה בדיוק כעין „כנפי יונה“ — מפסיק מתוך כריכותיו, וחוזר אל שיחתו.

„הכל טודים, שהם הרשעים שבדור; אבל הרבה — הרבה מובה הם מביאים לעולם! החכמה הוא דבר גדול: הגע בעצמך: יוכי לא טוב יותר לנסוע לאדמו"ר שליט"א במסלה שלהם, מאשר — להסתגף בעגלתו של שמעיה שבור לשני ימים ולילה אחד?׃

„וכשאתה מכנים את בנך אל הבחינות — כלום יכול היית לכון את הרגע, שהם ... בודקים אותו ולהודיע לו — שליט"א — אלמלא שתקנו הם את התלגרף שלהם!“

מנחם-מנדיל התנודד, שם ידו על מצחו, והשקיע עוד יותר את עיניו בספר הפתוח לפניו. דמיונו היה כהולך ונכשל על גשר רעוע, שהוא מחפש ומממש בידיו אחר איזה משען לאחו בו ודהשען עליו.

ישכר-בער נגע שלא במתכון בנגעים, שלא העלו עוד

גלודה; לפני שלש שנים, כשלא עברה עוד אז מסלת הברזל דרך עירם — נסע מנחם-מנדיל ל„התם“ בעגלתו של שמעיה שכור, וקרה אסון, שנהפכה העגלה על נוסעיה ונקעה קַבְרָתו של מנחם-מנדיל. מיחוש נשאר לו על אותה הירד עד היום.

ולפני ארבע שנים, כשלא היה עוד התלגרף בעירם, והוא הכנים אז את בנו לבחינה, ואע"פ שהוא שיחיה כמעט שהבטיח לו, אבל הצליח מעשה שטן, וה„בקשה“ האחרונה הגיעה ליד קדשו יום אחר אחר המעשה.

„מי יודע, מה יחדשו עוד? — מתפלסף הלו: אולי באמת, כשיסעו בנינו לאדמו"ר שליט"א, יעופפו באויר כנשרים וכעורבים!“

מנחם-מנדיל לא יכול עוד להתאפק. הוא הזיו מלפניו את הספר, וקם על רגליו.

„ריקא! — נתן עליו בקול: כל מה שאתה שח הוא — שמוותים! שמוותים! — ולא יותר! העיקר הוא אמונה! אם יש אמונה — יש הכל, ואם אין אמונה, אין כאן כלום. אמונה היא הנצוץ של הקדוש ברוך-הוא, המחיה את הכל בעולמו, וזהו סוד השוהפות, שהאדם נעשה, כביכול, בה שותפו של הקב"ה במעשה בראשית, מפני שכל דבר, שאתה רואה, אתה רואה רק בכח האמונה, ובכח האמונה הוא מתקים. אם לא תאמין בעצמך, שאתה רואה לפניך עולם מלא, הרי הכל בטל ומבוטל כעפרא דארעא. מפני שבאמת, מי זה יאמר לך, שיש איזה דבר במציאות? שמא עורבא פרח! שמא חולם חלום אתה! האמונה היא הכל! האמונה היא סוד הבריאה; וסוד זה אגלה לך: שאפילו השטן בר-מינון, מתקים באמונה; ואפילו האפיקורסים ימ"ש מתקיימים בכח האמונה; הכל מתקים בכח האמונה, הכל, הנני אומר לך ...

ישכר-בער, הקשיב לדברי רעהו קצת מתמיה. נדמה לו, שחברו אינו משיב לו כענין, ושהוא מדבר בקפדנות יתרה, אך בעיקרו של דבר, הרכין לו בראשו, התאנח וקפל את מליתו, נשק את הפרכת והמוזוה — ויצא לו.

במה?

אלעזר שו"ב כבר הגיע לשנות שיבה; אך הרגשתו עורנה דקה, ואין איש גם מן החרדים שבחרדים מפקפק בהשחזתו; אדרבה, הכל מהדרים לקנות בשר משחימתו. הוא קם לילה בלילה בראש אשמרות קל כנשר ועז כנמר ומתנבר כארי, ומטהר את ידיו ואת ה"חמר" שלו... ויושב לתקון חצות ולקונן על גלות השכינה.

בלילה ההוא טעה והשכים לקום שתי שעות קודם לזמנו הרגיל; ואף על פי שבחדר בנו, הסמוך והפתוח אל חדרו, יש "שעון-מעורר", אשר היה יכול להשתמש בו גם לצרכו; אך הוא איננו אהב להשתמש בכל ההמצאות החדשות של אלו זוחי הלב — בעניני דשמיא.

ולא עוד אלא גם כשהוא נוסע בזמנו ל"התם", ומוכרח לנסוע יותר מחצי דרכו במסלת-הברזל — הנסיעה הזו היא על אפו ועל חמתו וכמו שכפאו שד; אף על פי שהוא יודע, שבדיעבד ובשעת הדחק מותר ליהנות מטעשי הרשעים בעולם הזה, ויש בזה סוד "יכין וצדיק ילבש", אבל בכל עת שהוא נוסע במסלה השוכבה הלזו, הוא חש בלבו מין רגש של בושה... של התבטלות... וחושש משום שחוד הלב וקרבת דעת ל"חלק הרע"...

על כל פנים היה טוב יותר, כשהיה נוסע עם "וואלף בעל-עגלה", כי אז היה נוסע מן הבקר עד שעת התפלה, וכשהגיע עד הרטוש, היה עומד להתפלל. אחר כך סעד את לבו, ואחר כך נסע הלאה, וכך היה עושה יום מחר וכל היום השלישי. גם "בו שיחיה" היה טעם או ומשיג יותר טעם ויותר השגה.

ובמקום השעונים המרעישים שלהם היה, "שמאי-המכריו" קם באשמורת, בשעה שהכל ישנים, שקועים בתדרמה וחולמים בהכלי עולם הזה, ורק הקב"ה ער ומוריד, כביכול, רמעות; ואז היה סובב שמאי הלז על מטהו ברחובות הריקים וקורא מתוך בכיה והתעוררות: "קומו קומו... לעבודת הבורא... כי לכך נוצרת!"

הקול היה הולך וחותר בחשך, וסובב וממלא את כל חללה של הרחוב, וחודר דרך הכותלות ומגיע אל הוך האזנים ואל תוך הלב.

ומי אשר אזנים ולב לו, ושמע את הקריאה הגדולה הזאת ולא התעורר משנתו, ולא התגבר על החומר העכור שלו, ולא עזב את המטה החמאה, ולא קם לעבודת הבורא?

"אבל עתה, מתאנח אלעזר שו"ב במחשבה, בעוה"ר, הדור פרוץ ומרובה על העומר, בניס חדשים ומנהגים חדשים... מה רב המרחק, למשל, בין המנוח ר' חיים רוד, עליו השלום ובין בניו! עליו היו אומרים, שלא הכיר את ביתו, ושהיה מתנמנם כסוס — ובניו? גם כן יש שהם ערים כל הלילה, אבל מבקים את לילותיהם בישיבת היאטראות וקרקסאות, בצחוק-הקלפים, ר"ל!"

"אבל מה לי לבקש מומים באחרים? הנה בני זה הסורר!"

הוא מסב ראשו כלפי הדלת הפתוחה לחדר בנו ומביט שמה...

"כמדומה לי, שלא שב עוד!"
הוא קם על רגליו ומתחיל לצעד לארך החדר, ומתכוון לקרב אל הדלת... ומכניס את ראשו בחטיפה אל חדר בנו.
"לא, עוד לא שב!" — הוא מסים באנחה.
"הא לך, בעל דרשה!" זה הלילה השלישי הוא דורש לציון! אוי לה לציון שאלה דרשניה!"

הוא נטל מלא כף אפר מקלה, מרים בזהירות את הירטלקה מעל לראשו, לבל ישאר בגלוי ראש, שם אפר מקלה על מקום התפלין ולוחש בשפתיו:

„לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר“ .
ומתאנח בכונה וחולץ מנעליו, ויושב לו על הארץ סמוך
למזווה.

„אשמנו, בגדנו, גולנו“ ...

„איך נשיר שיר ה' ... אם אישכחך ירושלים, תשכח ימיני ...
אם לא אזכרכי!“ ...

„והתועים והמתעים האלה אומרים, כי הם הזוכרים!
במה? בחלול שבת? באספות של דופי?!“

„אלהים באו גוים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך“ .
„מוזמור לאסף? קינה לאסף — מיבעי ליה!“ — מתרוצצת
במחו שאלה ישנה.

„אבל על כל פנים מוטב, שישבו גוים בנחלתנו, משיבאו

זחוחי-לב אלו לטמא את הארץ: קינה לאסף? מוזמור לאסף!“

„ועד כמה מגיעה עזותם של אלו! עזותם? לא!

שמותם!! אין אדם עובר עברה, אלא אם נכנס בו רוח שמות!“

„זה יובלות על יובלות! שני ימים של הקב"ה אנו מבכים

את השרפה אשר שרף ה', מתגוללים באשפה, מתפללים לשיבת

ציון, לבנין ירושלים, להחזרת העבודה, לגאולת השכינה —

והמה בכל העת ההיא אכלו טרפות, שתו יין נסך, חללו שבת,

רקדו עם גויות, בלו ימיהם ולילותיהם בתיאטראות וקלפים —

ועתה הם חוטפים חתיכה טובה! אומרים להביא את המשיח

בלעדינו! ... עזי פנים! ... שומים! ... עברינים!“ ...

„זכור ה' מה היה לנו ... עבדים משנו בנו ... על הר ציון

ששמו ... שועלים הלכו בו“ ...

הוא חש איזו דקירה בחטמו ... הוא עוצם את עיניו וחפץ

לבכות ... הדמעות הראשונות יוצאות בכבדות ... הוא בוכה —

ושמח בלבו על שעלתה בידו לקיים מצות בכיה על החרבן ...

הוא מתלהב ומנעים את הקינה בנעימות של תוגה, ורוחק את

עצמו לבכיה, ומכון בלבו, שהבכיה מכוונת גם על גלות

השכינה, והעיקר — על גלות השכינה.

„כי אם מאוס מאסתנו — קצפת עלינו“ ... והדמעות

נוולות — נוולות.

"השיבנו" ... הוא איננו עוד עוצר בעד דמעותיו ובוכה גם על פסוק זה.

"כה אמר ה' קול ברמה נשמע" ...
 וכמדומה לו, שהוא שומע את הקול ... קול רך וחודר — נוקב ויורד, נוקב ועולה — רחל מבכה על בניה ... בדרך אפרתה ... והקול בוקע רקיעים ושחקים ... וכל המקטרגים נאלמו ... והמגאכים מפסיקים בשירתם ובוכים ... העולמות העליונים והתחתונים ... הכל בוכה ... מערת המכפלה רועדת ... שרו של עשו כופף את קומתו.

ועתיק יומין מהעורר על כסאו ... בועט בו, כביכול ... שאג ישאג על נהו ... ושרו של עשו נופל ... אלהים מוריד שתי דמעות — להסברת האזן — "ויקרא ה' אלהים לבכי ולמספד ולקרחה ולחגר שק".

הוא איננו יכול עתה לעצור נאקתו, המלים יוצאות מקטעות

מפיהו :

"על אלה אני בו-כיה עיני עיני יורדה מי ..."

"הקבצו ושמעו בני י ... כי בפשעכם שלחה אִם ... !"

"אנה הלך דודך ? תרקייע עמו לשח ... !"

"שכינה מה אומרת ? קלני מרא ... !"

"המדבר הייתי לישראל, אם ארץ מאפל ... ?"

"ידענו ה' רשענו".

"אוי לרשעתנו ולעונותינו !" — התיפח אלעזר שו"ב וישתעל

מרב התרגשות.

"אמרו לבת ציון — כה אמר אדוניך, תחת היותך עזובה

יכלוך בניך".

הוא התיפח כילד רגזן, שאיננו חפץ להאמין בשדולי

הוריו ובהבטחותיהם, עד שיהנו לו בעין ... כמעט שבעט במלים

"וצניף מלוכה בכף אלהיך".

הוא בוכה ובוכה, עד שלא שמע, שבזה הרגע שב בנו

ויכנס אל חדרו.

שמואל בן אלעזר שו"ב, הוא צעיר בן עשרים ושמונה. הוא

התחנך, כמוכן, על ברכי החסידות, ויספג אל תוכו את כל סגולותיה ובכללן — גם את קלות הדעת המסגלת לבני החסידים וצעירותיהם במדה מרובה. בימי נעוריו למד את „מלאכת הרבנות“, וכבר השיג הורמנא מגדולי הרבנים, אך הציץ ונפגע, ויתחשב בין „חצאי משכילים“. השכלתו, כמוכן, קשחה את תקותו למצא כסא רבנות בתוך איזו ק"ק; ועל כן, בימי הנועת היציאה לארגנטינא חזר למצא עדה נודדים, שתקבל אותו לרב ומו"ץ. אז היה ארגנטיני נפרו, ולא ראה כל תקוה לישראל, בלתי אם ביציאה לארגנטינא. בוכוחו עם החסידים בנרון זה המציא להם ראיות ורמזים מן הזר ומחזון דניאל, שכך צריך להיות, ושארגנטינא היא ארץ ישראל העתידה להתפשט, והיה נישא בחיקו מכתבים מאיזה גדולי הצדיקים שליט"א, שהמה כמו מסכימים על הדבר. אך באותה קלות הדעת, שנתפעל אז מטאמרי הסופרים — נושאי דגל ארגנטינא, כן נתפעל עתה מן הדרשה הראשונה, ששמע מפי מטיף ציוני, אשר סר אל עירו — ויהי לציוני נלהב בכל המובנים השונים, אשר יבינו כתות שונות מישראל בציונות.

הוא שב עתה מבית המדרש ושמע שם את המטיף, טלגלג בתוך יתר דבריו על החסידים העקשנים, המתאמצים להביא את המשיח דוקא בישיבה על הארץ, באפר ובקינות. ושבו בנים לנבולם... ויש שכר... מתי? ... בפעולתך! — מצלצלים באזניו דברי המטיף: „לכשתפעל פעולה ממשית. עשה, ישראלִיק — אומר אלהים, ואז אני עוזרך! כך בעזרתך! תושע ימינך לך, ואושיעך גם אני!“ והוא עומד עתה על דלת חדרו, ומביט ברגז על אביו הישיש, היושב על האדמה ושם אפר תחת פאר ובוכה.

„עד כמה לעקשנות הלזו?! — חשב שמואל ואיננו מוצא די עוז בנפשו להגיד זאת בפיו, בראותו את הרטעות הנוולות על לחיי הזקן הקמוטות: — במה אתם חפצים, עקשנים, לנצח את האויב? ברטעות? באפר? בישיבה על הארץ.“

„במה? במה? — מנטנם הזקן כמשיח אל עצמו — באכילת

טריפות? בחלול שבת? בדרשות של דופי? באספות של עמי
הארץ?"

ושני השואלים האלה של שני עולמות נפרדים ורחוקים
נפרדו איש מעל רעהו: זה קם ללכת אל הקלוז' וזה פשט את
בגדיו לשכב.

זה שאל וזה שאל:

במה? במה? בישיבה על הארץ?

במה? במה? באספות של מה בכך?

שני המלמדים.

זנביל „בעל-הדקדוק“ וחיים יונה „בעל הגיון“ — הם שניהם בני עיר אחת שבגליציה; ואחר הרבה גלגולים והרפתקאות בימים שערכו „גלות“ וחזרו בעולם לבקש פרנסה איש לביתו ואיש על פי דרכו — נודמנו שניהם בעיר אחת קטנה שבבסרביה, והשתקעו לפי שעה במלמדות.

בנוגע לפרנסה — לא היו צריכים להיות שונאים זה לזה, מפני שלא היה זה נדחק בגדרו של חברו: תלמידיו של זנביל, אינם יכולים להיות תלמידיו של חיים יונה, וכן להפך. איש איש מצטיין במקצוע שלו.

ולבר זה, אין זנביל וחיים-יונה בני אדם גסים, חס ושלום, שיעמידו את יחוסיהם על פרנסה, כעל דבר עיקרי. וכלום מה צריך להם?! מוזנות הם מוצאים מן המוכן על שלחן הבעלים; נשותיהם בביתם עוסקות באיזה מעמד פרנסה ארעי או קבוע; נשואי בנות ששניהם נתברכו בהן — לא במזל תליא אלא בזכותא: כשתגיע ה„שעה טובה ומוצלחת“, בודאי לא יתעצלו, ויסעו לביתם להיות מחותנים. כל צרכיהם מצטמצמים בטבק לעשון, אבל גם דבר זה אינו שונה להיות מרוד בו: כשכלה טבק לאחד מהם, הוא פושט יד ולוקח מקופסת חברו אפילו בלי נמילת רשות.

זנביל מצטיין בדיעתו העמוקה בחכמת הדקדוק, וכשמוסרים בידו תלמידים, אינם מוסרים לו אלא בזכות באוריו הרחבים על פסוקי רש"י, שיש בהם מחכמת הדקדוק. על כל „מצאתי“ שבשפתי חכמים, הוא מניע ביד ולוחש: „שרי ליה“

מאריה!" ולפעמים הוא מתרים ואומר: „מציאה שאין בה פחות משה פרוטה!"

חיים-יונה מצטין בחכמת ההגיון; וכשמוסרים לו תלמידים אינם מוסרים לו אלא בזכות באוריו על המקומות הקשים שבמזרחי. על פסוק רש"י של אתו, „אתו עמו, כלומר אליו" — יש לו חמשה פשטים, וכלם הם עפ"י כללי ההגיון.

אבל כל אלו הם טפלים אצלם, פרפראות לחכמה, שבשעת הרחק מותר ליהנות מהם ולעשותם סגולה לפרנסת המלמדות. בעיקרו של דבר הם בעלי קבלה ויודעי חן.

אצל החסידים חשודים הם שני המלמדים במקצת, אעפ"י שלכאורה — שניהם חסידים מובהקים ומאמינים נלהבים. יש לחסידים אמתים איזה חוש נעלם, שעל פיהו הם מריחים ומכירים בבני אדם את תוך תוכה של הנשמה החסידית ופגמיה.

הצד השוה שבשניהם הוא: שהם חסידים ל"רביים" וצ"לים ונכנ"מים; כלומר: מאמינים הם, שהדורות שעברו היו צדיקים — לא כהפעושות שבימינו.

וכשמגיעים בשיחתם לה"פעושות שבימינו" הם מלגלים בהסכמה אחת, אלא שאין מלגלים בפה מלא; מניעים הם עליהם ביד ומתאנחים.

וכשהשיחה מתגלגלת על ה"וצ"לים", שזכו להם הדורות שעברו — מודה איש איש מהם על צדיקו של חברו, שהיה „בוצינא קדישא", אלא שכל אחד משיג באותם הצדיקים על פי מדרגתו והבנתו.

ומאמינים הם שניהם, ששרשרת הקדושה לא הפסקה ח"ו; ועוד יקום צדיק אחד גדול, צדיק הדור באמת; צדיק הדורות, שיהי כאתם שהיו, ועוד גדול מהם, עפ"י סוד „מעלין בקדש ולא מורדין" — אלא שכל אחד קוה לצדיקו שלו, כפי שחזה לו ברוחו ועפ"י השגתו.

בתחית המתים האמינו בלי שום הרהור, ופקפוק, חס-ושלום; אעפ"י שתלמידיהם, ה"גדויים שנעשו תישים" — קצתם מרננים אחרי רבותיהם, שהם, כביכול, כופרים באותו עיקר, וקצתם נעשו בעצמם כופרים.

גם בתחית המתים מאמין כל אחד על פי דרכו. ומתרחקים הם תמיד באיוז פנה שבקלוזי, ומתכוונים לשעה שהקלוזי ריק מאדם; ואז הם יושבים ועוסקים בשיחה מקומעת. ואז הם באים לידי חלוק דעות; ומתוך חלוק דעות — לידי מחלוקת, קטמות וזלזול איש ברעהו. זנביל אומר: שהעולם נברא בלשון הקדש, וסוד הבריאה גנוז כלו בחכמת הרקדוק.

וחיים-יונה חולק עליו ואומר: לא כי, אלא העולם מתקיים על ההגיון, וסוד הבריאה כטום ב"שלש עשרה מדות ההגיון". זנביל מטעים דבריו ואומר, שעפ"י סוד שבירת הנצוצים יצא כביכול ה"צווי" המחלט על ה"מקור" ו"שרש" ההויה, שיתחלק ל"עבר, הוה ועתיד", ושעיקר תכלית הבריאה ועבודת הצדיקים הוא לצרף אותם, להשיב את השבירות לקדמותן; ויש צדיק הדור העתיד לבא ירגיש את העתיד להיות ואת מה שהיה ברגש מיוחד ובהיר, כמו שמרגיש אדם בהוה... ואז ישוב ה"פועל" ל"נפעל" וה"נפעל" — ל"פועל", ויצטרפו ל"מתפעל" אחד.

ולא עוד, אלא שגם את בני האדם יעלה למדרגה כזו, וזהו סודה של תחית המתים, כי מאחר שהאדם יהיה צופה ומרגיש את כל הדורות שבעתיד, הרי הוא כביכול נצחי! חי ברגע — חיים נצחיים.

וחיים-יונה מקמט מצחו, מסב פניו, מבריח מעליו רעיונות רעהו ביד, ומתחיל מסדר את סודות שימתו: שע"י שבירת הנצוצים נהחלק, כביכו, האחד השלם ל"כללות ופרטים", ושעל זה מרמזים מדותיו של ר' ישמעאל; ושתכלית הבריאה — להשיב את הפרטים אל כללם המוחלט, עפ"י סוד "הקשים" ו"גזרה שוה", ושצדיק הדור שיקום במהרה בימינו בקרוב ירגיש את כל הפרטים ברגש בהיר ומיוחד, כמי שמרגיש בעצמו. וכשיאנח אדם אחר בקצה העולם, ירגיש בו הצדיק תכף.

ולא עוד, אלא שגם את בני האדם יעלה למדרגה כזו, ויהיו בני אדם מצויים איש לרעהו בבחינת "דבר הלמד מענינו".

אברי גוף אחד, שכל אחד מהם מרגיש במציאות כלם, והו, לפי דעתו, סוד של "תחית המתים", כי מאחר שהפרט ירגיש את הכלל, הרי הוא מרגיש נצחיות, מפני שהכלל-נצחי, כידוע לידעי ח"ן, והרי הפרט נצחי בחדקו.

ושניהם מתוכחים. זה מראה-במופת חותך, שהדבר כבר באמצע העבודה, והרי לך אדם, שמפקיר את יומו בשביל מחר! ולא עוד אלא שהוא מחסר נפשו בטובה רגעית כשביל להניח נכסים במותו לדור הבא! הרי שאדם זה כבר מרגיש את צרכי העתיד באיזו הרגשה פגומה.

והלז מביא ראיה לחזק דעתו, ומראה, שהענין שהוא מרמז עליו, כבר הולך וקובע לו צורה במציאות; והרי לך אדם שסובל מחסור ורעב כשביל להשביע את בניו, ויש בעל מדרגה יותר גבהה, כשהוא לוקח משלו ונותן לקרובו, לבני עירו, לבני עירות אחרות, ויש לך אדם שמסתכן בנפשו כשביל טובת העולם... הרי אלו כבר מרגישים את הכלל!

ושניהם מתוכחים:

"עבר, הוה, עתיד, מקור, צווי מחלט.

"כלל ופרט וכלל, גזרה שוה".

וזה מראה מקומות בספר "יצירה", וזה ב"מדרש הנעלם".

ושניהם מתוכחים, עד שבאים לידו קטמות.

ומתוכחים ומתקוטטים וגפרדים מתוך רגז.

למחר הם נפגשים בלי שאילת שלום, מתאחרים בקלוזי,

עד שהעולם הולכים לבתיהם — ואז הם מתרחקים בזוית אחת.

והלז מושיט יד לתוך קופסתו של חברו, כורך לו משם

סיגרה. ומתחילים הם שנית לשיח ולהתוכח.

מתוך: ודוי.

הוא היה עני מדכא ומטפל בבנים ובנות. הבנים הם ברבם קמנים, שהוא דויב לשלם בשבילם שכר למוד; והבנות הן כמעט כלן בגריות, והוא חייב להלבישן ונכשל על ידן באסור „עגון בנות“. הצד השוה שבכלם: שהם בשר ודם, יש להם פיות ומוחנות בפה, וחייבים לאכול פת חרבה פעמים ביום.

וכשאינו מוצא הצטרכות ביתו, הוא מקבל את הדבר פעמים על חשבון מרוק עונות ופעמים — על חשבון יסורים של אהבה, ועובר את קונו מעוני.

תיתי לו, שמעולם לא הפריעו אותו קטנויות אלו מלמלא את שעוריו ב„חק“, במסכת שקבל על עצמו בחברת ש"ס ומן עיון הפלה.

הוא אינו יודע כלל, שהעולם קוראים לו שלא בפניו „תכשיט“, „עבד השי"ת ובעל טדרגה“.

וגם העולם אינו יודע, עד כמה הוא מצטער בעניו, ושחנותו הקטנה, שזוגתו עוסקת בה — אינה מפרנסת אותו.

אין העולם יכול לדעת זאת, מפני שיש לו קרוב מצד אמו, והלוז — עשיר גדול ונדיב לב — מאין כמהו!

ונדיב זה אמנם לא התעלם מקרובות-הלמיד-חכם וירא שמים והיה שולח לו קצבה בסתר: עשרה זהובים לשבוע; אבל כשנפלה המחלקת הגדולה בין האחים שליט"א בנדון מעות ארץ ישראל ופרנסת אלמנת זצ"ל — עמד אותו עשיר בקלויז והתרים והטיח דברים בעזות מסוגלת לעשירים, ואמר דברים, שחייבים השומעים לקרוע עליהם.

אז קם ה"תכשיט", והדיר בלבו הנאה מקרובו .
 אשתו רבקה היא אשה כשרה , אשת הלמיד-חכם , יודעת
 היא את חומר ענין נדרים . רמז לה שאסור לה לקחת מן החוטא
 ומחטיא הלז , מפני שמורר הנאה הוא . — יודעת היא , שהיא
 מְצַוָּה לעשות רצון בעלה , ובפרט — בענין כזה !
 רבקה לא לבד , שהיא אשה כשרה ; אלא — גם אשה
 יפת תאר .

אבל זה אינו לענינא .

באמת לאמתה הוא נהנה ממה שהיא יפה , מפני שעפ"י
 הגמרא זהו אחד מן הרברים , שמרחיבין את דעתו של אדם ;
 אבל לפעמים , שמגיע לו צער הרבה מן הדבר .
 ביחוד היה מצטער על זה לפני עשר שנים , כשהיה אוכל
 "מזונות" על שלחן חותנו המְוֹנְנִי . רבים מן הבאים לשתות היו
 מדקדקים שלא לשתות אלא מידה ...

לו לא איכפת הדבר כלל ; והא ראייה : כשהיו סובאים
 משאינם בני ברית צובטים בלחיה לשם הוללות , היה מעלים
 עין ; אבל כשעשו זאת מיהירי ישראל היה כואב ומצטער ,
 ולפעמים שהטיח דברים כלפי מעלה ומען :

"רבש"ע! בראת אשה בשביל יהודיך , והיא אמנם דבר
 טוב והגון , עזר כנגדו! אך למה זה חללת אותה ביופי? ! כלום
 בשר לך , שיהיו רבים נכשלים בכריאתך? !"
 ואולם זה לא מענינא . והו בכלל מה שעבר . העיקר
 הוא , שהיא אשה הנונה , כשרה ויודעת , שחובתה לעשות רצון
 בעלה .

אבל אשה כשרה זו היתה גם באותה שעה אם לבנים-
 נחשים . הבהב! אפילו יום אחד אינם יכולים לעמוד בנסיון של
 דעב!

ופעם אחת פגשה אותה אשת קרובו הנדיב , והתחילה
 מדברת על לבה ומפתה אותה .
 והיא עמדה על דעתה ; אבל אשת הנדיב הזכירה לה
 "בנים רעבים" .

ולא עמדה בנסיון: הסכימה לקבל קצבתה, שלא ביריעתו.

כל ימיה היתה מצטערת על הרבר: „הלא עון פלילי הוא לסובב את הבעל בכחש!“

„אך ההכרח, ההכרח!“

הוא היה מתאונן על היופי, והיא — על ההכרח.

ובין כך חלתה ימים ושבועות, והגיעה שעתה.

עונה היה כמשא כבד על לבה. רגעים אחרים קורם יציאת נשמה החליטה לגלות לפניו את הכל ולבקש ממנו מחילה.

„ראובן ... עוני גדול ... בגדתי ... כך ... לא כאשה כש...רח

מחול .. לי, אני נפתי..תי ...

— מה את סחה? ...

— לא בש-ביילי, „המה!“ רמזה באצבע על הכנים: המה

לא ...

אבל לא הספיקה לגמור ודויה — ותצא נשמתו.

ראובן עמד נדהם מביט על סביביו.

ליל נהודים.

ברקי ויומטיל הם שני רוקים יושבים קבועים בקלוזו של אדמו"ר. שם קנו שביתה זה שלש שנים; שם הם יושבים תמיד, לומדים יום ולילה בתורת אלהים, בנגלה ובנסתר; שם הם ישנים בלילה שנת הסוס ומעל הספסלים הקשים שבקלוזו אינו קשה עליהם כל-כך להתעורר בלילה מתוך שנתם, לקום וללמד תורה לשמה. ושם הם מוצאים גם את סעודתם שתי פעמים ביום מן המבשל של אדמו"ר, העוטר בחצר מימינו של הקלוזו.

חוץ מחצרו של אדמו"ר הם יודעים, שיש עוד בית-מרחץ בעיר וגם יש רחוב מוביל אל בית-המרחץ.

וברחוב זה יש גם חנויות ובתיים, שבני אדם דרים בהם, אבל אין לברקי ויומטיל שום זיקה לחנויות ולבתים הללו, ולפיכך הרי הם כאלו אינם.

ליומטיל כבר נצנצה „תפארת בחורים“ על סגמרו וברקי זה עתה העלה פיקוס על שפתו העליונה; זה מסלסל בשערות זקנו ומצטער על שאינן מספיקות עדיין כדי כריכה אחת על האצבע, וזה מסלסל בפאותיו ושטח על מה שכמה שהוא מסבסבן ומסלסלן עוד נשאר בהן שעור פאה.

ואע"פ שברקי צעיר מיומטיל בשתי שנים, בכל זאת בנסתר גדול הוא מחברו.

כחו של יומטיל גדול רק בנגלה.

ולפיכך כשהם לוכדים בעץ-חיים מביט ברקי אל יומטיל ומסתכל בו בשתי עיניו הטלאות, כאלו חפץ היא לחרר אל תוך לבו של חברו ולברק אותו אם השיג את הענין כהיותו.

וכשהם לומדים בנגלה ומתחבטים לגלות מחלוקת בין רש"י ור"ת, שלכאורה נראים דבריהם מכוונים ולא פליגי — אז עיני יומטיל מפרכסות ומזרקרות על ברקי, כאלו חפץ הוא לבדקו אם ירד הלז לסוף דעתו.

הם אכלו את ארוחתם בלילה וכבר גמרו שעורי למודם והולכים לנום שנת ארעי מתוך שטחה: זה הוציא שטה מתורת והשיג על ה"פני יהושע" בד"ן שרפת בתדכהן שונתה, וזה השיג השגה חדשה בספירת יסוד ושיכותה אל יוסף הצדיק ועטר על במה ענינים בסוד הזוג של קוב"ה ושכינתיה.

המה סדרו איש לעצמו את משכבו: העתיקו ספסל לספסל באופן שלא תהי מרגלותם מכוונת כלפי הארון, שמו למראשותיהם טליתות ישנות שנפסלו ושכבו איש על מקומו. ברקי מתגולל, מתהפך מצד על צד ויומטיל כבר מתחיל משתקע בתנומה.

— יומטיל! ישן אתה?

— לא, ולמאי?

— כך, אני שואל פשוט ... יומטיל מאי דעתך על ...

למשל ... על חטאת נעורים?

— שאלה זו כלפי ליא?

— פשוט שואל אני את דעתך: אם כבר מחלו לנו חטאת

נעורים?

— וכי יודע אני? חושבני שכבר מחלו. תורה לשמה!

ובצלו של אדמו"ר שליט"א! ... וכמה תקונים לפנימת אותו ענין עשינו!

— ואני — לבי נוקפני.

— טפני מה?

— טפני מה! ? מפני שיש לי סימן לדבר.

— איזה סמן?

— איזה סמן! ? הנה למשל דבר ידוע שאין יצה"ר שולט

באדם כשר לנשותיהם של צדיקים ... ואני ...

הלז הגביה את ראשו וכון פניו כלפי המשיח בו — מתוך

החשכה.

— מה אתה שח? כלי שנשתמש בו קדש!?!
 — חס ושלום! לא לה שתחיה, אבל... לבת הצעירה...
 לריבה'לה.

— דבר זה אינה ראה מכרעת. אדרבה! איפכא מסתברא.
 אני אוהב את כל מה ששייך לאדמו"ר שליט"א, אפילו סוסי
 הזקנה שמבשלת לנו ארוחות חביבה עלי.

— כך. אבל... אעפ"י כן חוששני, חושד אני את עצמי
 שיש לי ח"ו פניה בדבר ושיר יצה"ר באמצע, והא ראה את
 האדמו"ר שליט"א אוהב אני לראות בשעה שהיא מכסה פניה
 בשתי ידיה ומברכת על הנרות, או בשעה שהיא הולכת נחפזת
 לעזרת הנשים, או היא באמת נפלאה, ממש חצי-צדיק; נכר על
 פניה שהיא יודעת לפני מי היא הולכת ואנה היא באה. אבל
 אותה... את ריבה'לה, אוהב אני לראות דוקא... דוקא בשעה
 אחרת, וזה בא לי בבקר אחד כשהשכמתי כמנהגי ויצאתי והיא
 פתחה או את הלון חדר-משכבה והוציאה את ראשה ורובה.
 יומטיל?

— שוטע אני.

— מה דעתך? שערות כאלו של ריבה'לה גם הן מרמזות
 על דינים?

— מה שייך? בידוע שהצדיקים עומדים למעלה מן
 הכללות.

— כך. הנה, למשל, יודע אני שהאדמו"ר שליט"א
 היא ירקרקת במקצת ושלחיה שקועות ושהיא צדקת גדולה ותו
 לא מירי.

ועל ריבה'לה יכול אני להגיד לך בדיוק מדת חטמה.
 יודע אני לא רק צבע עיניה הרומה לתכלת אמתית, אלא אפילו
 הנועות עיניה ופרכוסן, את ריסיה יכול הייתי להכיר אפילו בלא
 פניה.

בלחיה אני נזכר בכל עת שאני רואה דבר עגול ורך.
 כשאני אומר שיר השירים בע"ש ומגיע למציץ מן החרכים,
 מיר אני צופה ורואה את החרק הצר שבין שפתיה בשעת
 חכה.

אתמול התעמקתי בהלכות דופן עקומה וניכרתי בשפוע
חזה שטלבה עד צוארה.

לומר אני את שעורי „המשמיע קול בשבת“ ונדמה לי שאני
שומע את קול צחקה, הממלא לפעמים את חללו של החצר,
ומתחיל גם אני צוחק, ומתוך צחקי אני מתחיל בוכה, ומשער
אני שהבכיה באה לי מפני שיש לי הרהור השובה.

קודו של ברקי נעשה רך, קמוע ומפסק לרגעים, הולך
ובוקע את החשך שבקלויו.

יומטיל התישב על משכבו, תמך את זרועותיו על ברכיו,
הכנים את ראשו בין כפות ידיו ושמע בחמלה והשתתפות את
ודויו של רעו.

— ואני יודע את כל חמר הענין, שטלבר שההרהורים
לעצמם הם קשים מן העבירה ר"ל — הריני עיד מועל
בקדשים, ועל כעין זה נענשו נדב ואביהו ואצילי בני ישראל על
הר סיני. ופעם אחת ראיתי בחלוטי כאלו מחבק אני ספר תורה
שיש לה ממש צורתה של ריבה'לה ובעוד שאני מחבקה נפלה מידי
וכל השמות הקדושים פרחו מתוכה.

כל זאת יודע אני ומכיר בעצמי, אבל איני יכול לגרש את
ההרהורים מתוך לבי, ובפרט כשאני רואה אותה בחוש, התבין,
בעיני בשר או אני שוכח את הכל, אז אני רואה רק אותה.
ולפעמים ילחש היצר באזני, שאין לי מה לדאג מדינו של
גיהנום, מפני שזו אינה אשה פשוטה, התבין, אשה לעבירה,
ושכל מה שאני אוהב בה הוא רק הנצוץ הקדוש, הנצוץ האלהי,
שיש לו בודאי זיקה ושיכות עם שרש נשמתי, ולפיכך מושכני
בל-כך אחריה. מה דעתך בדבר זה?
— יומטיל!

— נסיון — עונה לו חברו נפעם — אני אומר לך שזהו
נסיון, נסיון קשה. צריך אתה להתגבר כארי, ברקי. שכרך יהיה
מרוכה.

— כך — מחליט ברקי מתאושש ומתחזק בדברי רעהו —
רואה אני בחוש שזהו נסיון. צריך להתגבר על היצר.

ברקי אסר תיכף את המלחמה על היצר, גרש מתוך לבו את הרהורים, התעסק באיוו קושיא שבמהר"ם שיף ויישן מתוך דבר הלכה.

אך יומטיל מתהפך מצד אל צד.

— ברקי? ברקי? הישן אתה, ברקי?

— לא, זה עתה התחלתי מתנמנם. ומה?

— כך, פשוט; איני יכול לישון, הרהורים רעים.

— גרשם מתוך לבך.

— אבל הם אינם באים מן החוץ, שורצים הם מתוך

הלב.

— נו, א, איני יכול להיות מרבה שיחה, כבר קראתי

„המפיל“.

